

**A reflection on students' motivations and challenges in
choosing and studying at a single-sex university:
An analysis of the lived experiences of students
at Kosar University, Bojnourd**

Masoumeh Eidi*, Mahmoud Sharepour**

Nader Razeghi***

Abstract

The present study, using a qualitative approach and thematic analysis method, examines students' lived experiences of choosing and studying at Kosar single-sex university. Twelve undergraduate and graduate students in the faculties of humanities, basic sciences, and technical and engineering were selected as the study sample using purposive sampling. Data were collected through semi-structured interviews and analyzed using thematic analysis. Five main themes (students' individual motivations; the impact of family and social factors; students' interpretations of the single-sex space; institutional characteristics of the university; and the long-term impact of choosing a single-sex university) were identified as factors affecting university choice, which indicate that the choice is formed in a three-stage process: adaptation, challenge, doubt, and revision, which ultimately creates a complex sense of growth accompanied by regret in students. Therefore, studying at a single-sex university is a journey with dual emotions for students, who are always fluctuating between a sense of comfort in a friendly space and the

* PhD candidate in Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran, Meidi71@yahoo.com

** Professor, Department of Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran (Corresponding Author), M.sharepour@umz.ac.ir, 0000-0002-1969-9419

*** Professor, Department of Social Sciences, University of Mazandaran, Babolsar, Iran, razeghi@umz.ac.ir

Date received: 24/09/2025, Date of acceptance: 14/03/2026



limitations caused by a single-sex space. It is suggested that educational policymakers strengthen the balance between the sense of security and social readiness to enter mixed communities in such an space by improving mixed socialization facilities and programs.

Keywords: Single-sex education, studying at Kosar University, lived experience, Thematic analysis, Bojnourd.

Introduction

Over the past four decades, the participation of Iranian women in higher education has increased from about 30% to more than 50%. Despite this remarkable progress, some girls continue to face serious limitations in choosing a university due to cultural and religious norms and family concerns about gender interactions in mixed environments. Single-sex universities have emerged as a solution to this challenge in Iran. As the first comprehensive university for women in the northeast of the country and in a city with ethnic (Tat, Turk, Turkmen, Kurdish and Persian) and religious diversity, Kosar University of Bojnourd provides a unique opportunity to study students' lived experiences in choosing and studying in such an environment. The present study aimed to answer the main question: What are the motivations, challenges and

Materials and Methods

The research was conducted with a qualitative approach and the thematic analysis method of Brown and Clark (2006). The sample consisted of 12 undergraduate and graduate students from the faculties of humanities, basic sciences, and engineering who were selected using purposive sampling until theoretical saturation was reached. Data were collected and recorded through semi-structured interviews (45–50 minutes). The analysis was conducted in six stages: familiarization with the data, initial coding, theme search, review, definition and naming of themes, and report writing. The validity of the research was ensured through membership selection, participant feedback, and comparison with existing sources.

Discussion and Results

Data analysis identified five main themes that describe the choice and experience of studying at Kosar University as a “double journey”: 1. Individual motivations: interest in the field of study, low entrance exam score, geographical proximity of the

university to the place of residence or work, and the reputation of the university as a government institution, etc.; 2. The influence of family and social factors: family insistence (9 cases), conservative norms, concerns about gender mixing, pressure for early marriage, and emotional and financial support from the family; 3. Students' interpretations of the single-sex environment: The advantages of the university included: greater focus on education, reduced distractions, freedom of dress, and an intimate atmosphere; its disadvantages included poor communication skills with the opposite sex, a feeling of a "high school-like" environment, and concerns about being unprepared for the mixed labor market; 4. Institutional characteristics of the university: strengths include the high academic level of the professors, dynamic cultural programs, and research opportunities; and weaknesses include mainly the lack of government dormitories, the high cost of self-run dormitories, and transportation problems; 5. Long-term impact: Growth of self-confidence and female solidarity along with regret of social and professional limitations. Finally, the research findings showed that the choice of Kosar University by students is made in a three-stage process including: initial adaptation (acceptance due to security and limitations), challenge (facing social and infrastructural limitations), and doubt and revision (complex sense of growth along with regret). This process indicates the conflict between "feeling comfortable in a feminine space" and at the same time "limits of gender segregation" among students.

Conclusions

The findings of this study show that Kosar University of Bojnourd plays a decisive role in expanding higher education opportunities for women in the traditional and multi-ethnic contexts of northeastern Iran. Despite this important function, infrastructural limitations and the lack of systematic programs for mixed socialization can reduce the university's ability to prepare students for effective entry into the labor market and broad social interactions. Data analysis reveals that being single-sex is only one of the factors affecting university choice, and that students' decision-making is influenced more than anything by social, family, and other structures. Accordingly, policy proposals including clarifying information on major selection, developing government dormitories, improving transportation, and designing communication skills and gender interaction courses can enhance the academic experience and increase students' social readiness. Focusing on the lived experience in a multi-ethnic local context, this research presents a realistic picture of the selection mechanisms and consequences of studying at a single-sex university.

Bibliography

- Ahmadi, Batoul et al. (2013), Theoretical Framework for Iranian Women's Health: The Formmeh Model, *Hakim Health System Research Journal (Hakim)*, Volume 16, Issue 4: 337-348. [in persian]
- Azami, Mousa et al. (2018), Analysis of Social Capital and Knowledge Sharing and Exchange among Female Students in a Single-Sex University, *Journal of Socio-Cultural Development Studies*, Volume 7, Issue 1: 59-86. [in persian]
- Blakey, Norman (2013), *Designing Social Research*, Translated by Hassan Chavoshian, Tehran, Ney Publishing. [in persian]
- Pourkhzaie, Saeideh et al. (2013), Relations between the Higher Education System and Gender: Lived Experience at Al-Zahra Single-Sex University, *Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies in the Humanities*, 15(4) (Serial 60): 145-169. [in persian]
- Tanhaei, Fahimeh et al. (2013), *Kowsar University Strategic Plan Document*, Kowsar University of Bojnourd Publications. [in persian]
- Khosrokhavar, Farhad and Ghanei-Rad, Mohammad Amin (2006), A Look at Cultural Factors of Increasing Girls' Enrollment in Universities, *Journal of Women in Development and Politics*, Volume 4, Issue 4 (Serial: 16): pp. 115-138. [in persian]
- Rashedi, Mohsen (2003), *Social Exchange Theory (George and Menz)*, 15th International Conference on Management and Humanities Research in Iran, March, Tehran. [in persian]
- Rahimi, Zahra and Etidal, Alireza (2001), Gender Segregation in Farhangian University from the Perspective of Students, Teachers and Professors (Case Study: Farhangian University of Yazd), *Bi-Quarterly Journal of Higher Education Curriculum Studies*, Year 12, Issue 23: 269-285. [in persian]
- Ritzer, George (2005), *Sociological Theory in Contemporary Times*, translated by Mohsen Salasi, Tehran, Scientific Publications. [in persian]
- Seidman, Steven (2007), *The Conflict of Opinions in Sociology*, Translator: Hadi Jalili, Tehran, Ney Publishing House. [in persian]
- Zarrabi, Anita (2016), *Social Factors Affecting the Change of Attitudes of Al-Zahra University Students (SA) to the Single-Sex Phenomenon*, Master's Thesis, Supervisor: Dr. Saeed Manahi, Faculty of Social Sciences, Department of Sociology, Islamic Azad University, Central Tehran Branch. [in persian]
- Abbasi, Rasoul et al. (2012), Framework for Evaluating the Performance of Single-Sex Universities Based on the Document of Islamization of Universities (Case Study: Hazrat Masoumeh University (SA)), *Bi-Quarterly Journal of Management in Islamic Universities*, Volume 11, Number 1 (23 Consecutive): 22-3. [in persian]
- Fathi, Mohammad Reza; Kiamanesh, Alireza and Jamhari, Farhad (2018), Study and comparison of human agency and its components among students of Farhangian University and State University, *Quarterly Journal of Educational Innovations*, Volume 17, Issue 4 (68): 61-90. [in persian]

105 Abstract

- Farokhi, Meysam, Asadi, Sima (2013), Motivations of Tehrani families to educate their female students in single-sex universities (Case study: Faculty of Welfare), Culture in Islamic University, Volume 13, Issue 1 (46): 35-60. [in persian]
- Farhadi (2014), Survey of the Views of Professors and Students of Marvdasht Islamic Azad University on the Issue of Gender Segregation in Universities, Master's Thesis, Supervisor: Reza Zarei, Marvdasht Islamic Azad University, Faculty of Educational Sciences and Psychology. [in persian]
- Fallah, Mohammad Reza et al. (2014), Management in Single-Sex Universities as an Example of an Islamic University, Challenges and Solutions, Management in an Islamic University, Year 11, No. 1: 23-48. [in persian]
- Kraib, Ian (2012), Modern Social Theory from Parsons to Habermas, Translated by: Abbas Mokhbar, Seventh Edition, Tehran, Ageh Publishing House. [in persian]
- Keshavarz, Khadijeh and Mousavi Viayeh, Fatemeh Sadat (2014), A sociological study of the process of choosing a university major with an emphasis on the gender dimension, Women's Research Journal, Volume 15, Issue 47: 95-129. [in persian]
- Institute for Higher Education Research and Planning (2014), Women in Higher Education; From Deprivation to Overcoming/ Growth of 56 Times More Female Students and 30 Times More Female Professors, Retrieved from: <https://irphe.ac.ir/content/4920/140211231>, Date: 21/05/1404.[in persian]
- Mousavi Hashemi, Seyedeh Nayreh (2019), Comparing the Effect of Single-Sex, Gender-Segregated and Mixed Universities on the Self-Efficacy of Female Students, Fifth National Conference on Humanities and Management Studies.[in persian]
- Becker, G. S (1964), Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education. University of Chicago Press.
- Boas, F. (1940). Race, Language, and Culture. The Free Press.
- Clavel, J. G., & Flannery, D. (2023). Who Chooses Single Sex Schooling and Why? Evidence from Ireland. *Journal of School Choice*, 17(1), 103-117.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95-S120.
- Goodkind, S. (2013). Single-sex Public Education for Low-income Youth of Color: A Critical Theoretical Review. *Sex Roles*, 69(7):393-402 .
- Lefebvre, Henry (1991) *The Production of Space*, Oxford, Blackwell
- Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster.

تأملی بر انگیزه‌ها و چالش‌های دانشجویان در انتخاب و تحصیل در دانشگاه تک‌جنسیتی: تحلیل تجربیات زیسته دانشجویان دانشگاه کوثر بجنورد

معصومه عیدی*

محمود شارع پور**، نادر رازقی***

چکیده

پژوهش حاضر، با رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون به بررسی تجربیات زیسته دانشجویان از انتخاب و تحصیل در دانشگاه تک‌جنسیتی کوثر می‌پردازد. دوازده نفر از دانشجویان مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد، در دانشکده‌های علوم انسانی، علوم پایه و فنی و مهندسی با روش نمونه‌گیری هدفمند به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب شدند. اطلاعات از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شد. پنج مضمون اصلی (انگیزه‌های فردی دانشجویان؛ تأثیر عوامل خانوادگی و اجتماعی؛ تفاسیر دانشجویان نسبت به محیط تک‌جنسیتی؛ ویژگی‌های نهادی دانشگاه؛ تأثیر بلند مدت انتخاب دانشگاه تک‌جنسیتی) به عنوان عوامل موثر بر انتخاب و تحصیل در دانشگاه به عنوان عوامل موثر بر انتخاب و تحصیل در دانشگاه به عنوان عوامل موثر بر انتخاب و تحصیل در دانشگاه شناسایی گردید که؛ حکایت از شکل‌گیری انتخاب در فرآیندی سه مرحله‌ای: سازگاری، چالش، تردید و بازنگری دارد که در نهایت حسی پیچیده از رشد همراه با پشیمانی را در دانشجویان ایجاد می‌کند. بنابراین تحصیل در

* دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران،

Meidi71@yahoo.com

** استاد گروه علوم اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران (نویسنده مسئول)، M.sharepour@umz.ac.ir،

0000-0002-1969-9419

*** استاد گروه علوم اجتماعی، دانشگاه مازندران، بابلسر، ایران، razeghi@umz.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۰۲، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۲۳



دانشگاه تک‌جنسیتی برای دانشجویان سفری با احساسات دوگانه است که؛ در طی مسیر همواره بین احساس راحتی در یک محیط دوستانه و محدودیت‌های ناشی از یک فضای تک‌جنسیتی در نوسان هستند. به سیاست‌گذاران آموزشی پیشنهاد می‌شود؛ با بهبود امکانات و برنامه‌های جامعه‌پذیری مختلط، تعادل بین احساس امنیت و آمادگی اجتماعی برای ورود به جوامع مختلط را در چنین محیطی تقویت نمایند.

کلیدواژه‌ها: آموزش تک‌جنسیتی، تحصیل در دانشگاه کوثر، تجربه زیسته، تحلیل مضمون، بجنورد.

۱. مقدمه و بیان مسئله

زنان که حدود نیمی از جمعیت جهان را تشکیل می‌دهند، با دسترسی به تحصیلات دانشگاهی می‌توانند دانش و مهارت‌های خود را افزایش دهند، نابرابری‌های جنسیتی را کاهش داده و در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی مشارکت بیشتری داشته باشند (خسروخاور و قانع‌راد، ۱۳۸۵: ۱۲۲). در ایران، طی چهار دهه گذشته، حضور زنان در آموزش عالی افزایش قابل توجهی داشته است. براساس آمار، سهم زنان از کل دانشجویان از حدود ۳۰ درصد در سال‌های اولیه پس از انقلاب اسلامی به نزدیک ۴۹ درصد در سال ۱۴۰۰ رسیده و در سال‌های اخیر حتی از ۵۰ درصد نیز گذشته است (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۰؛ گزارش‌های موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۴۰۲). این تغییرات نشان‌دهنده کاهش تدریجی تصویر سنتی دانشگاه به عنوان فضایی عمدتاً مردانه است و زنان را به مشارکت‌کنندگان بیشتری در عرصه‌های تحصیلی، حرفه‌ای و اجتماعی تبدیل کرده است. این روند همچنین فرصت بازنگری در نقش‌های جنسیتی سنتی را فراهم کرده و به افزایش اعتماد به نفس و فعالیت زنان در سطوح مختلف منجر شده است. اما با وجود پیشرفت‌های حاصل‌شده در حضور زنان در آموزش عالی، همچنان برخی چالش‌ها برای بخشی از دختران وجود دارد که می‌تواند انتخاب و ادامه تحصیل آن‌ها در دانشگاه‌های مختلط را محدود کند. در برخی جوامع، هنجارهای فرهنگی و مذهبی همراه با فشارهای اجتماعی، نگرانی‌های خانوادگی درباره تعاملات جنسیتی و قضاوت‌های جامعه، دختران را از ورود به محیط‌های آموزشی مختلط باز می‌دارد. این موانع فرصت‌های برابر آموزشی را کاهش می‌دهد. در پاسخ به این چالش‌ها، برخی دولت‌ها و سیاست‌گذاران آموزشی، ایجاد دانشگاه‌های تک‌جنسیتی را به عنوان گزینه‌ای مطرح کرده‌اند که فضایی سازگار با

ارزش‌های سستی فراهم می‌کند (هاشمی موسوی، ۱۳۹۸: ۳-۶). این رویکرد منحصر به ایران نیست و سابقه‌ای طولانی دارد. در قرن نوزدهم، بسیاری از کشورهای غربی این دانشگاه‌ها را تأسیس کردند تا امکان دسترسی زنان به آموزش عالی را در شرایطی که حضور در دانشگاه‌های مردانه تقریباً غیرممکن بود، فراهم سازند. هرچند اهداف و مأموریت‌های این دانشگاه‌ها متفاوت بوده، اما همان‌گونه که وایزner (۲۰۱۳) تأکید می‌کند، همه آن‌ها در اصل مشترک دفاع از آموزش زنان همگرا بودند. در آن دوران، آموزش عالی عمدتاً در اختیار مردان بود و زنان فرصت اندکی برای حضور داشتند. همین امر گروه‌های فمینیست را به اعتراض علیه تبعیض جنسیتی واداشت. فعالانی چون سوزان بی. آنتونی و الیزابت کدی استنتون (Susan B. Anthony and Elizabeth Cady Stanton)، تأسیس دانشگاه‌های ویژه زنان را راه‌حلی موقت برای جبران نابرابری آموزشی میان زنان و مردان دانستند. از جمله دلایل شکل‌گیری این دانشگاه‌ها می‌توان به ایجاد نهادی کامل و مشابه دانشگاه‌های مردانه، فراهم کردن تحصیل زنان در تمامی رشته‌ها حتی رشته‌های سستی مردانه، ارائه الگوهای زنانه، تشویق مشارکت علمی و ایجاد فضایی برای دوستی و همبستگی میان زنان اشاره کرد (پورخزایی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۴۸ و فرخی اسدی، ۱۴۰۲: ۳۷). در ایران نیز، این روند با تأسیس دانشگاه الزهرا (که در سال ۱۳۴۳ با نام «مدرسه عالی دختران» و تنها ۹۰ دانشجو آغاز به کار کرد) شروع شد و اکنون با ۲۹ مرکز آموزش عالی تک‌جنسیتی و ۱۴ دانشگاه ویژه بانوان ادامه یافته است (فلاح و همکاران، ۱۴۰۱: ۳۱). دانشگاه کوثر بجنورد، به عنوان اولین دانشگاه جامع ویژه بانوان در شمال شرق کشور، در سال ۱۳۹۰ بر اساس اصول قانون اساسی، سند اسلامی‌شدن دانشگاه‌ها و چشم‌انداز افق ۱۴۰۴ تأسیس شد و هم‌اکنون در میان دانشگاه‌های دولتی ایران رتبه صد (۱۰۰) را دارد. براساس سند راهبردی دانشگاه کوثر (۱۴۰۲)، این دانشگاه با مأموریت کارآفرینی، اشتغال و تربیت بانوان متعهد، دین‌دار و عفیف، اولین دانشگاه جامع ویژه خواهران پس از انقلاب است که از مهر ۱۳۹۱ با سه دانشکده فنی و مهندسی، علوم پایه و علوم انسانی آغاز به کار کرده و امروزه با حدود ۸۰ عضو هیئت علمی، نزدیک به ۳۰۰۰ دانشجو و ۲۳ رشته در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد، الگویی عملی از بانوی مسلمان ایرانی توانمند ارائه می‌دهد و با تعامل با زنان دانشمند جهان به‌ویژه مسلمانان، جایگاه کرامت زن و خانواده را بر پایه اندیشه اسلامی-ایرانی ارتقا می‌بخشد. موقعیت جغرافیایی استراتژیک بجنورد (هم‌جواری با کشورهای آسیای میانه) و بافت قومی-فرهنگی غنی آن، این دانشگاه را به مرکزی مهم تبدیل کرده است. بجنورد به

عنوان مرکز استان خراسان شمالی، شهری با تنوع قومی گسترده شامل تات، ترک، ترکمن، کرد، فارس و بلوچ و تنوع مذهبی (شیعه و سنی) است که این ویژگی‌ها نه تنها بر جذب دانشجویان از مناطق مختلف اثرگذار است، بلکه چالش‌های منحصربه‌فردی در انتخاب و تجربه تحصیل ایجاد می‌کند. این تنوع قومی-مذهبی ریشه در تاریخ مهاجرت‌ها و همزیستی اقوام در این منطقه مرزی دارد و منجر به هنجارهای فرهنگی متنوعی شده که بر انتظارات خانوادگی و اجتماعی از دختران تأثیر می‌گذارد. برای مثال، در میان اقوام کرد و ترکمن تأکید بر ارزش‌های سنتی و محدودیت تعاملات جنسیتی قوی‌تر است، در حالی که اقوام فارس و تات رویکردهای لیبرال‌تری دارند. این تنوع، بر اساس آمار سرشماری ۱۴۰۰ که بیش از ۴۰ درصد جمعیت استان را اقوام غیرفارس تشکیل می‌دهد (مرکز آمار ایران، ۱۴۰۰)، خانواده‌ها را از جوامع چندقومی به سمت دانشگاه‌های تک‌جنسیتی مانند کوثر سوق می‌دهد تا تعادل بین ارزش‌های سنتی (حفظ حجاب و امنیت جنسیتی) و فرصت‌های آموزشی برقرار شود. این ویژگی‌ها دانشگاه کوثر را به الگویی مناسب برای بررسی تأثیر بافت چندقومی بر انتخاب و تجربه تحصیل دختران تبدیل کرده است (سند راهبردی دانشگاه کوثر، ۱۴۰۲: ۸ و ۹). البته بر اساس شاخص‌های آماری، وجود دانشگاه کوثر بجنورد سبب شده تا بانوان نه تنها در سطح استان خراسان شمالی بلکه در کل کشور تمایل به تحصیل در آن داشته باشند. تنوع جغرافیایی دانشجویان پذیرفته‌شده گواه این مدعاست؛ به طوری که از میان ۲۹۹۵ دانشجوی، ۱۱۷۴ بومی و ۱۸۲۱ غیربومی هستند (همان: ۸ و ۹) و این امر نشان‌دهنده کشش ملی دانشگاه است که بخشی از آن به دلیل سازگاری با تنوع قومی-مذهبی بجنورد می‌باشد. با این حال، اتخاذ این استراتژی بدون چالش نبوده است. مخالفان این مدل دانشگاه‌ها استدلال می‌کنند که چنین سبکی شأن انسانی زنان را نادیده می‌گیرد، آن‌ها را از اجتماع دور نگه می‌دارد، امکانات کمتری ارائه می‌دهد، اساتید ضعیف‌تری اختصاص می‌یابد، فرصت‌های ازدواج را کاهش می‌دهد، مهارت‌های ارتباطی به‌ویژه با جنس مخالف را کم می‌کند و آنان را محدود می‌سازد و حتی آن را به جداسازی نژادی قرون وسطی تشبیه کرده‌اند (احمدی و همکاران، ۱۳۹: ۳۴۶؛ فرهادی، ۱۳۹۳؛ گودکایند، ۲۰۱۳: ۳۹۷-۴۰۰ و میلر، ۱۹۹۳). البته فوررد در پژوهش (۲۰۱۶) خود، ادعای معادل دانستن آموزش تک‌جنسیتی با جداسازی نژادی را رد کرده و تأکید می‌کند که این دو معادل یکدیگر نیستند، اهداف و نتایج یکسانی ندارند؛ آموزش تک‌جنسیتی انتخابی داوطلبانه توسط خانواده‌ها و فرزندان است که معتقدند رشد تحصیلی و اجتماعی بهتری در

این فضا حاصل می‌شود، در حالی که جداسازی نژادی بر پایه اجبار استوار است. با این حال، نتایج مطالعات جهانی نیز دوگانگی‌ها را نشان می‌دهند؛ در حالی که این دانشگاه‌ها مزایایی مانند افزایش اعتماد به نفس، آزادی بیان و تمرکز بر تحصیل فراهم می‌کنند (پورخزایی و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۵۵-۱۶۱، ضرابی، ۱۳۹۵: ۳۴-۳۶)، معایبی نظیر عدم آمادگی برای تعاملات اجتماعی با جنس مخالف، یادگیری نظری بدون کاربرد عملی و جدایی از بازار کار را ممکن است برای دانشجویان ایجاد کند (بوس و همکاران، ۲۰۱۸: ۱۱۵-۱۲۰؛ شیمردانوف، ۲۰۱۹: ۶-۷). بنابراین، با توجه به مباحث مطرح‌شده، اکثر پژوهش‌های موجود عمدتاً بر جنبه‌های کلی آموزش تک‌جنسیتی، نقش آن در پیشرفت تحصیلی و دیدگاه موافقان و مخالفان تمرکز کرده‌اند و کمتر پژوهشی تجربه زیسته دانشجویان از سازوکار انتخاب و تحصیل در دانشگاه تک‌جنسیتی، به‌ویژه در دانشگاهی واقع در فرهنگی خاص مانند بجنورد با بافت قومی-مذهبی متنوع و متفاوت از سایر استان‌ها را بررسی کرده است. مسئله پژوهش حاضر این است که با وجود افزایش دسترسی زنان به آموزش عالی در ایران و نقش دانشگاه‌های تک‌جنسیتی در توانمندسازی دختران از جوامع سنتی و چندقومی، شکاف پژوهشی قابل توجهی در بررسی تجربیات زیسته دانشجویان از فرآیند انتخاب و تحصیل در چنین محیط‌هایی وجود دارد. این خلأ به‌ویژه در بافت‌های محلی مانند بجنورد برجسته است، جایی که تنوع قومی (کرد، ترک، ترکمن و غیره) و مذهبی (شیعه و سنی) می‌تواند بر انگیزه‌ها، چالش‌ها و تفسیرهای دانشجویان از فضای تک‌جنسیتی تأثیرگذار باشد، اما تاکنون عمیقاً بررسی نشده است. لذا محقق در پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون، قصد دارد تجارب زیسته دختران دانشگاه کوثر بجنورد از نحوه انتخاب این دانشگاه، عوامل مؤثر بر انتخاب و تجربه آن‌ها از زیستن در فضای تک‌جنسیتی پس از ورود را واکاوی کند و به بررسی سؤالاتی از جمله: ۱. انگیزه‌های فردی و عوامل خانوادگی-اجتماعی دانشجویان در انتخاب دانشگاه کوثر بجنورد چیست؟ ۲. دانشجویان فضای تک‌جنسیتی را چگونه تفسیر می‌کنند و با چه چالش‌هایی روبرو هستند؟ ۳. ویژگی‌های نهادی دانشگاه کوثر چگونه بر تجربه زیسته دانشجویان تأثیر می‌گذارد؟ ۴. تأثیر بلندمدت انتخاب و تحصیل در دانشگاه تک‌جنسیتی بر رشد شخصی و حرفه‌ای دانشجویان چیست؟ بپردازد چرا که معتقد است پاسخ به این سؤالات و شناخت تجربیات دانشجویان از این سبک آموزش می‌تواند به سیاست‌گذاری بهتر برای بهبود کیفیت خدمات آموزشی و رفاهی دانشجویان و رفع موانع تحصیلی دختران در جوامع مشابه کمک نماید.

۲. پژوهش‌های پیشین

پورخزایی و همکاران (۱۴۰۲)، در مطالعه‌ای کیفی بر تجربیات زیسته دانشجویان دانشگاه الزهرا نشان دادند که این محیط مزایایی همچون افزایش اعتماد به نفس، آرامش روانی، حس ارزشمندی، آزادی بیان، روابط صمیمی میان زنان، امکان تحصیل برای دخترانی که با محیط مختلط مشکل دارند و شکستن کلیشه‌های جنسیتی (از طریق الگوهای مدیریتی زنانه و انگیزه برای مشاغل مدیریتی) دارد. با این حال، معایبی نظیر کاهش علاقه برخی زنان به تحصیل به دلیل نبود مردان، محرومیت از یادگیری مهارت‌های ارتباطی مؤثر با جنس مخالف و شکل‌گیری تصور واقع‌بینانه از آنان را نیز به همراه دارد. فرخی و اسدی (۱۴۰۲)، در پژوهشی به بررسی انگیزه خانواده‌های تهرانی از تحصیل دخترانشان در دانشکده تک‌جنسیتی رفاه پرداختند و دریافتند؛ انگیزه خانواده‌ها در چهار دسته دینی، اجتماعی، آموزشی و روانی جای می‌گیرد. عواملی همچون شرایط محیطی دانشکده، عدم معاشرت با جنس مخالف، تقویت اعتماد به نفس و باورهای دینی از مهم‌ترین دلایل انتخاب این محیط توسط خانواده‌های تهرانی بوده است. ضرابی (۱۳۹۵) نیز در پژوهشی درباره عوامل اجتماعی مؤثر بر تغییر نگرش دانشجویان دانشگاه الزهرا نسبت به آموزش تک‌جنسیتی دریافت که؛ نگرش مثبت با نوع پوشش، محل سکونت (خوابگاهی/ غیرخوابگاهی)، نگرش خانواده، نوع رشته و برنامه‌های رسمی آموزشی رابطه معنادار دارد؛ اما با برابری جنسیتی و پایگاه اقتصادی-اجتماعی رابطه‌ای نداشت. با این حال، اکثریت دانشجویان معتقد بودند دختر و پسر باید در یک دانشگاه تحصیل کنند و دانشگاه تک‌جنسیتی ضرورتی ندارد. باستانی (۱۳۷۷) هم نگرش اساتید و دانشجویان دانشگاه الزهرا نسبت به فضای تک‌جنسیتی را مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش ایشان نشان داد؛ ۶۰ درصد اساتید موافق دانشگاه تک‌جنسیتی و ۲۱ درصد مخالف این نوع دانشگاه و ترجیح‌دهنده دانشگاه مختلط بودند، در حالی که تنها ۵۵ درصد دانشجویان نگرش مثبت نشان دادند و ۳۸ درصد دانشگاه مختلط را ترجیح می‌دادند. مخالفان (به‌ویژه دانشجویان) سطح علمی پایین‌تر، رشد اجتماعی ضعیف‌تر، کاهش اعتماد به نفس و مشکلات روانی را دلایل اصلی مخالفت ذکر کردند. کلاول و فلانری (۲۰۲۳)، در پژوهشی به بررسی نگرش‌های متفاوت والدین در انتخاب فضای تک‌جنسیتی یا مختلط برای ادامه تحصیل فرزندان‌شان در ایرلند پرداختند و دریافتند؛ والدینی که بر اخلاق مذهبی و پیشرفت تحصیلی تأکید داشتند، بیشتر به سمت محیط تک‌جنسیتی گرایش نشان دادند. همچنین والدین با پیشینه اجتماعی-اقتصادی بالاتر، بیشتر

به میزان پیشرفت تحصیلی فرزندان توجه می‌کردند. کونیسکی و هاروت (۲۰۲۲)، تأثیر آموزش تک‌جنسیتی بر پیشرفت دختران در مدارس کاتولیک را بررسی کردند و پس از کنترل تفاوت‌های اولیه، دریافتند دختران در فضای تک‌جنسیتی در آزمون‌های دبیرستان رشته‌های علوم پایه و علوم انسانی نمرات بالاتری کسب کردند و این امر آینده تحصیلی و شغلی آن‌ها را بهبود می‌بخشد. رابینسون و همکاران (۲۰۲۱)، با نقد مطالعات پیشین تأکید کردند که نمی‌توان نتایج را صرفاً به آموزش تک‌جنسیتی نسبت داد؛ زیرا تحقیقات اغلب تک‌عاملی و کوتاه‌مدت بوده‌اند و متغیرهای واسطه متعدد (ویژگی‌های فردی، زمینه خانوادگی - اجتماعی، کیفیت آموزشی، مهارت اساتید و ...) نقش تعیین‌کننده دارند. شیمردانوف (۲۰۱۹) نیز نقش آموزش تک‌جنسیتی بر عملکرد تحصیلی و وضعیت عاطفی دانشجویان را بررسی کرد و تأثیر مثبت آن بر کیفیت خدمات آموزشی، انگیزه پیشرفت تحصیلی، ویژگی‌های روحی-روانی، فرآیند اجتماعی‌شدن و نگرش نسبت به جنس مخالف را نشان داد. بوس و همکاران (۲۰۱۸)، در مطالعه میدانی دانشگاه ایسکس دریافتند؛ دختران در کلاس‌های تک‌جنسیتی حضور بیشتر، مشارکت بالاتر در فعالیت‌های اختیاری و عملکرد تحصیلی بهتری نسبت به هم‌تایان مختلط داشتند. بررسی پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد تاکنون مطالعه‌ای مشخص درباره سازوکار انتخاب دانشگاه‌های تک‌جنسیتی، تجربه زیسته دانشجویان در این فضاها و نقش عوامل ساختاری در قرار گرفتن آنان در چنین محیط‌هایی، به‌ویژه در دانشگاه کوثر بجنورد با بافت اجتماعی - فرهنگی متفاوت انجام نشده است. بیشتر تحقیقات موجود تنها به نگرش دانشجویان، خانواده‌ها و مدیران، نحوه عملکرد این دانشگاه‌ها یا تجربه زیسته دختران پرداخته‌اند و از بررسی عمیق فرایند انتخاب، عوامل مؤثر بر آن و تجربه واقعی زیستن در این فضاها غفلت کرده‌اند. همچنین اغلب پژوهش‌ها به تفکیک جنسیتی پرداخته‌اند در حالی‌که تفکیک جنسیتی با دانشگاه تک‌جنسیتی تفاوت اساسی دارد و نتایج آن‌ها قابل تعمیم به یکدیگر نیست. مقایسه این دو نیز می‌تواند به برداشت‌های نادرست و اختلال در سیاست‌گذاری منجر شود. علاوه بر این، بیشتر مطالعات تنها تأثیر آموزش تک‌جنسیتی بر عملکرد تحصیلی را در بازه‌های زمانی کوتاه بررسی کرده‌اند و به عوامل مهمی مانند کیفیت خدمات آموزشی، امکانات دانشگاه، ساختار خانواده و محیط اجتماعی توجه کافی نداشته‌اند. لذا پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و روش تحلیل مضمون، قصد دارد تجربه زیسته دانشجویان دانشگاه کوثر را درباره سازوکار انتخاب و تحصیل در دانشگاه تک‌جنسیتی، عوامل مؤثر بر آن و نگرش آنان نسبت به زیستن در چنین

فضایی بررسی کند. این مطالعه می‌کوشد خلأهای موجود را پوشش دهد، درک عمیق‌تری از تأثیرات این نوع آموزش بر رشد تحصیلی و اجتماعی دانشجویان ارائه نماید و نقاط قوت و ضعف این دانشگاه‌ها را از نگاه افرادی که آن را تجربه کرده‌اند شناسایی کند.

۳. چارچوب مفهومی پژوهش

با توجه به پیچیدگی و چندبعدی بودن موضوع پژوهش حاضر، نمی‌توان از یک رویکرد نظری خاص جهت بررسی ابعاد مختلف آن بهره برد. لذا از ترکیبی از نظریه‌ها استفاده می‌شود تا زوایای گوناگون انگیزه‌های اجتماعی، جنسیتی و تصمیم‌گیری فردی و جمعی دانشجویان در انتخاب دانشگاه تک‌جنسیتی تحلیل شود و شناخت نسبی از پدیده پیش از ورود به میدان مطالعه به دست آید.

نظریه سرمایه اجتماعی

بورديو، کلمن و پاتنام در نظریه سرمایه اجتماعی بر نقش شبکه‌های اجتماعی، اعتماد اجتماعی و هنجارهای متقابل در شکل‌گیری رفتار و تصمیم‌گیری افراد تأکید دارند. از این دیدگاه، انتخاب دانشگاه تک‌جنسیتی توسط دختران عمدتاً تحت تأثیر شبکه‌های خانواده، دوستان و جامعه محلی قرار می‌گیرد؛ به‌ویژه در جوامع سنتی و مذهبی که فشارهای هنجاری و حمایت‌های خانوادگی دختران را به سمت این دانشگاه‌ها هدایت می‌کند. بورديو ساختارهای اجتماعی، نهادها، هنجارهای فرهنگی و عادت‌واره‌ها را عوامل محدودکننده انتخاب‌ها می‌داند، هرچند عاملیت فردی نیز وجود دارد و افراد نه کاملاً آزادند و نه کاملاً منفعل. دانشگاه‌های تک‌جنسیتی با ایجاد شبکه‌های همگن و امن، سرمایه اجتماعی دانشجویان را تقویت کرده و احساس اختیار آن‌ها را افزایش می‌دهند. نظریه فضای اجتماعی لوفور نیز این امر را تأیید می‌کند؛ زیرا دانشگاه تک‌جنسیتی فضایی ایدئولوژیک با اهداف تربیتی خاص است که با ارزش‌های فرهنگی خانواده و جامعه همخوانی دارد (فرخی و اسدی، ۱۴۰۲).

نظریه فمینیستی

فمینیست‌ها آموزش زنان را ابزاری استراتژیک برای تغییر وضعیت زنان، بازیابی هویت مستقل و تحقق عدالت اجتماعی می‌دانند. فمینیست‌های لیبرال از آزادی کامل زنان در

انتخاب دانشگاه مختلط یا تک‌جنسیتی حمایت می‌کنند و فضای تک‌جنسیتی را فرصتی مناسب برای توسعه توانایی‌ها بدون فشار جنسیتی و با اعتماد به نفس بیشتر می‌بینند. در مقابل، فمینیست‌های رادیکال معتقدند دانشگاه‌های تک‌جنسیتی کلیشه‌های جنسیتی را تداوم می‌بخشند، امکانات و منابع کمتری ارائه می‌دهند و زنان را از محیط‌های بهتر طرد می‌کنند؛ بنابراین از دانشگاه‌های مختلط دفاع می‌کنند (سینسوی و دی‌آنجلو، ۲۰۱۷). فمینیست‌های سوسیالیست نیز این دانشگاه‌ها را از منظر تأثیر بر عدالت اجتماعی و شرایط اقتصادی-اجتماعی ارزیابی می‌کنند. این نظریه‌ها بیشتر بر عوامل ساختاری تمرکز دارند، اما انتخاب دانشگاه فرآیندی پیچیده است که عوامل فردی و منافع شخصی نیز در آن نقش دارند. از این‌رو برای تحلیل جنبه فردی، از نظریه‌های چانه‌زنی پدرسالارانه، انتخاب عقلانی و مبادله استفاده می‌شود.

نظریه چانه‌زنی پدرسالارانه (Patriarchal Bargaining)

دنیز کاندیوتی در نظریه «چانه‌زنی با پدرسالاری» نشان می‌دهد زنان در جوامع سستی به جای پذیرش منفعلانه محدودیت‌ها، با مذاکره و سازش در برابر ساختارهای قدرت مردانه تلاش می‌کنند فضاهای محدودی از آزادی و فرصت برای خود ایجاد کنند. انتخاب دانشگاه کوثر بجنورد را می‌توان استراتژی چانه‌زنی دانست؛ زیرا بسیاری از دختران با مقاومت‌های خانوادگی و اجتماعی (مانند ترجیح ازدواج زودهنگام یا نگرانی از اختلاط جنسیتی) مواجه‌اند. دانشگاه تک‌جنسیتی گزینه‌ای میانه است که خانواده‌ها احساس امنیت بیشتری دارند و دختران با پذیرش این محدودیت، مسیر آموزش عالی را ادامه می‌دهند. این انتخاب برخی قواعد پدرسالارانه را بازتولید می‌کند، اما همزمان امکان تغییر تدریجی نقش‌های زنان را فراهم می‌سازد و در بلندمدت به بازتعریف جایگاه زنان در جامعه کمک می‌کند (کشاورز و موسوی ویایه، ۱۴۰۳: ۱۰۶ و ۱۰۷).

نظریه انتخاب عقلانی

نظریه انتخاب عقلانی (Rational choice theory) بر تصمیم‌گیری آگاهانه افراد مبتنی است که با ارزیابی هزینه‌ها و مزایا، انتخاب بهینه انجام می‌دهند. این انتخاب نه صرفاً فردی، بلکه وابسته به شبکه اجتماعی و منافع دیگران است. کلمن، هومنز و پیتز بلاو تأکید دارند که افراد با محاسبه سود و زیان در تعاملات اجتماعی عمل می‌کنند. دانشجوی دختر منافع

تحصیلی، شغلی و اجتماعی خود را در نظر می‌گیرد و همزمان انتظارات خانواده، امنیت، هزینه‌ها و فرصت‌های آینده را مدنظر قرار می‌دهد. سه نوع عقلانیت در این فرآیند دخیل است: عقلانیت کنش (منافع مستقیم تحصیل)، عقلانیت دانش و آگاهی (شناخت امکانات و کیفیت دانشگاه) و عقلانیت کنش متقابل (تأثیر متقابل خانواده، فرهنگ و جامعه بر تصمیم). برآیند دیدگاه‌های فوق حاکی از آن است که؛ انتخاب و تحصیل در دانشگاه تک‌جنسیتی و تجربه زیسته دختران از آن را باید به‌عنوان نقطه تلاقی ساختار و عاملیت تحلیل کرد. چرا که از یک سو؛ حضور در دانشگاه تک‌جنسیتی استمرار ارزش‌های فرهنگی و مذهبی جامعه محلی را تقویت می‌کند؛ از سوی دیگر، همین حضور در فضای تک‌جنسیتی به بازتعریف جایگاه زنان در جامعه کمک می‌کند. دانشجویان دختر با بهره‌گیری از استراتژی‌های عقلانی و چانه‌زنی تدریجی، مسیرهایی تازه برای تحقق آرمان‌های تحصیلی و اجتماعی خود می‌گشایند. بدین ترتیب، دانشگاه کوثر بجنورد نه تنها به‌عنوان سازوکاری محدودکننده، بلکه به‌عنوان بستری برای گسترش فرصت‌های آموزشی و اجتماعی زنان عمل می‌کند و نشان می‌دهد که انتخاب دانشگاه تک‌جنسیتی محصول تعامل پیچیده میان فشارهای اجتماعی و فرهنگی و عاملیت فردی دانشجویان است.

۴. روش تحقیق

با توجه به اینکه هدف پژوهش حاضر بررسی تجربه زیسته دانشجویان دانشگاه کوثر است، رویکرد کیفی در مقایسه با رویکرد کمی مناسب‌تر است؛ زیرا اجازه می‌دهد تنوع معانی ذهنی و اجتماعی کنشگران شناسایی شود. پژوهش حاضر ذیل رویکرد برساختی-تفسیری با روش تحلیل مضمون انجام شده است. این انتخاب ناشی از انطباق ماهیت موضوع با مواضع هستی‌شناسانه و معرفت‌شناسانه پارادایم تفسیری است. روش تحلیل مضمون به محقق کمک می‌کند تا الگوها و مضامین تکرارشونده در داده‌های کیفی را شناسایی، سازماندهی و تفسیر کند و به فهم عمیق‌تری از معانی که شرکت‌کنندگان به پدیده نسبت می‌دهند، دست یابد (براون و کلارک، ۲۰۰۶). تحلیل مضمون در این تحقیق بر رهیافت انعطاف‌پذیر مبتنی است که پژوهشگر از نگاه افرادی که پدیده را زیسته‌اند و به آن معنا می‌دهند، به موضوع می‌نگرد، تجربیات و برداشت‌هایشان را مطالعه می‌کند و سازه‌های ذهنی آن‌ها را از طریق تفسیر و بیان دوباره به سازه‌های عینی تبدیل می‌نماید. در این

تأملی بر انگیزه‌ها و چالش‌های دانشجویان ... (معصومه عیدی و دیگران) ۱۱۷

پژوهش نیز تجربیات مشارکت‌کنندگان در مراحل مختلف انتخاب دانشگاه بررسی شد و تمایل به انتخاب و تحصیل در دانشگاه کوثر به تصویر کشیده شد.

شرکت‌کنندگان و نمونه‌گیری

شرکت‌کنندگان، دانشجویان در حال تحصیل در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد سه دانشکده علوم پایه، فنی و مهندسی و علوم انسانی دانشگاه کوثر بجنورد در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ بودند که از میان آن‌ها ۱۲ نفر با نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و با تکنیک مصاحبه نیمه‌ساختاریافته به مدت ۴۵ تا ۵۰ دقیقه مطالعه گردیدند (مطابق جدول زیر). معیارهای ورود شامل تجربه مستقیم انتخاب و تحصیل در دانشگاه تک‌جنسیتی، تنوع رشته و مقطع تحصیلی و تمایل به مشارکت بود. نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع نظری (عدم تولید اطلاعات جدید) ادامه یافت.

جدول ۱. مشخصات شرکت‌کنندگان پژوهش

ردیف	مشارکت‌کنندگان	سن	مقطع تحصیلی	رشته	قومیت	مذهب	شهر محل زندگی	خوابگاهی یا غیر خوابگاهی	وضعیت تاهل
۱	زهرآ	۲۱	کارشناسی	زیست‌شناسی سلولی و مولکولی	کرد	شیعه	تهران	خوابگاه	مجرد
۲	فاطمه	۱۹	کارشناسی	شیمی کاربردی	فارس	شیعه	کاشمر	خوابگاه	مجرد
۳	فاطمه	۲۱	کارشناسی	مهندسی کامپیوتر	ترکمن	سنی	آشخانه	خوابگاه	مجرد
۴	حمیده	۲۱	کارشناسی	مهندسی کامپیوتر	کرد	شیعه	آشخانه	خوابگاه	مجرد
۵	حدیث	۲۱	کارشناسی	جغرافیا و برنامه ریزی شهری	کرد	شیعه	اسفراین	خوابگاه	متاهل
۶	مهسا	۲۰	کارشناسی	حسابداری	کرد	شیعه	آشخانه	خوابگاه	مجرد
۷	آوا	۲۴	کارشناسی	مهندسی صنایع	ترک	شیعه	بجنورد	غیر خوابگاه	مجرد
۸	راحله	۳۳	کارشناسی	زبان و ادبیات انگلیسی	ترکمن	سنی	کلالة	خوابگاه	مجرد
۹	زهرآ	۲۰	کارشناسی	شیمی کاربردی	کرد	شیعه	بجنورد	غیر خوابگاه	مجرد
۱۰	فاطره		کارشناسی	جغرافیا	مازندرانی	شیعه	قائم شهر	خوابگاهی	مجرد
۱۱	آرامدخت	۲۴	ارشد	ادبیات فارسی	کرد	شیعه	شیروان	غیر خوابگاهی	مجرد
۱۲	کوثر	۳۲	ارشد	ادبیات عربی	تات	شیعه	بجنورد	غیر خوابگاهی	متاهل

تکنیک گردآوری اطلاعات

داده‌ها از طریق مصاحبه نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شد. سؤالات مصاحبه براساس چارچوب مفهومی پژوهش طراحی گردید و شامل سؤالات باز مانند «چه عواملی در انتخاب دانشگاه کوثر نقش داشت؟» و «تجربه‌تان از تحصیل در این محیط چگونه بوده است؟» بود. مصاحبه‌ها با رضایت کتبی شرکت‌کنندگان ضبط و رونویسی شد. میانگین طول مصاحبه‌ها ۴۷ دقیقه بود.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون براون و کلارک (۲۰۰۶) در شش مرحله تحلیل شد: ۱. آشنایی با داده‌ها: محقق فایل‌های ضبط‌شده هر شرکت‌کننده را چندین بار گوش داد و رونوشت‌ها را خواند تا تمرکز کامل بر تجربیات حاصل شود. ۲. کدگذاری اولیه: عبارات و نکات کلیدی مرتبط با تجربیات زیسته به صورت توصیفی و با زبان عامیانه کدگذاری شدند تا معانی اولیه استخراج شوند. ۳. جستجوی مضامین: کدها براساس الگوهای تکرارشونده به مضامین اولیه گروه‌بندی شدند. ۴. بازبینی مضامین: مضامین با داده‌های خام تطبیق داده شدند و روابط درونی بین آن‌ها بررسی گردید. ۵. تعریف و نام‌گذاری مضامین: مضامین گسترده‌تر ساخته و نام‌گذاری شدند، با تمرکز بر نوآوری در مضمون اصلی (مانند «سفر دوگانه: از امنیت تا تردید»). ۶. تولید گزارش: مضامین مشترک بین شرکت‌کنندگان در قالب مقوله‌های اصلی و زیرمقوله‌ها سازمان‌دهی شدند و الگویی جامع از تجربیات زیسته ارائه شد. این فرآیند از داده‌های خاص به عمومی و از توصیفی به تفسیری حرکت کرد و تجربیات دانشجویان در انتخاب و تحصیل را در قالب ۱۶ مقوله و ۵ مضمون اصلی سازماندهی نمود.

۵. یافته‌های تحقیق

دلایل انتخاب دانشگاه کوثر و مضامین اصلی استخراج شده

در این بخش از پژوهش بدنبال آن بودیم بدانیم سازوکار انتخاب انتخاب و تحصیل در دانشگاه در میان دانشجویان به چه نحو بوده است؟ نتایج تحلیل مضمون، ضمن شرح دلایل مشارکت‌کنندگان و همچنین فراوانی تکرار هر دلیل از سوی مصاحبه‌شوندگان در جدول

زیر درج گردیده است. این جدول، دلایل انتخاب دانشگاه را با مضامین اصلی، مقوله‌ها و خرده‌مقوله‌ها ادغام کرده و نوآوری در مضمون اصلی را با عنوان «سفر دوگانه: امنیت، چالش و بازنگری» برجسته می‌سازد، که فرآیند سه‌مرحله‌ای انتخاب و تحصیل را به عنوان یک سفر پویا توصیف می‌کند.

جدول ۲. ادغام دلایل انتخاب با مضامین اصلی، مقوله‌ها و خرده‌مقوله‌ها

مضمون اصلی (نوآوری: سفری دوگانه)	مقوله	خرده مقوله	دلایل انتخاب (فراوانی)
مرحله ۱: سازگاری (امنیت اولیه)	انگیزه‌های فردی	علاقه به رشته تحصیلی نزدیکی جغرافیایی محدودیت‌های تحصیلی استقلال در انتخاب اعتبار دولتی	رشته مورد علاقه (۸) فرار از پشت کنکور (۷) عدم آگاهی (۵) اجتناب از محرومیت (۶)
	تأثیرات خانوادگی و اجتماعی	هنجارهای فرهنگی - مذهبی حمایت خانوادگی، فشارهای اجتماعی، انتظارات خانوادگی	اصرار خانواده (۹) فرار از فشارهای خانوادگی (۶) هنجارهای محافظه کارانه (۷)
مرحله ۲ چالش (تردید درونی)	تعبیر و تفاسیر نسبت به محیط تکنجسیتی	تصور مثبت (تمرکز، آرامش) معایب (محدودیت مهارت‌ها) دانش پیشین و سوء تفاهم‌ها	تمرکز بر درس (۶) کاهش هواسپرتی (۵) عدم آمادگی اجتماعی (۸)
	ویژگی‌های نهادی دانشگاه	کیفیت آموزشی - پژوهشی، مسائل زیرساختی، فعالیت‌های فرهنگی	سطح علمی اساتید (۷) نبود خوابگاه (۹) برنامه‌های فرهنگی (۶)
مرحله ۳ بازنگری (رشد همراه با پشیمانی)	تأثیر بلندمدت انتخاب	همراستایی با اهداف رشد شخصی رضایت/ پشیمانی	بازارکار رشته (۵) اعتماد به نفس (۶) پشیمانی از محدودیت‌ها (۷)

مطابق جدول فوق، دلایل انتخاب را می‌توان به دو دسته از عوامل تقسیم کرد: الف) عوامل فردی شامل: رشته تحصیلی مورد علاقه، فرار از پشت کنکور ماندن، عدم آگاهی کافی در مورد دانشگاه، اجتناب از محرومیت تحصیلی و... ب) عوامل ساختاری؛ که می‌توان آن‌ها را در چند سطح دسته‌بندی نمود. ویژگی‌های دانشگاه کوثر: ۱. ملی بودن دانشگاه، ۲. شهریه‌پرداز نبودن، ۳. تک‌جنسیتی بودن، ۴. نزدیکی دانشگاه به محل زندگی و... .

ساختار خانواده و جامعه محل زندگی دانشجویان: ۱. اصرار خانواده و تأکید بر ادامه تحصیل در دانشگاه کوثر، ۲. فرار از فشارهای خانوادگی و اجتماعی، فرار از ازدواج زود هنگام تحمیلی جامعه و... موارد یاد شده با مطالب ذکر شده در مبانی مفهومی و نظری تحقیق قرابت زیادی دارد و همه این دلایل برگرفته از شرایطی است که دانشجویان قبل از ورود به دانشگاه در مرحله انتخاب با آن‌ها مواجه شده، شرایط را زیست کرده‌اند و در نهایت بر انتخاب آن‌ها موثر واقع شده‌اند. در مرحله بعد، مضامین اصلی و مقوله‌ها و خرده مقوله‌ها ارائه شده است که از تحلیل مضمون مصاحبه‌های انجام‌شده با مشارکت‌کنندگان استخراج شده‌اند. این تحلیل شامل استخراج عبارات معنادار، تدوین معانی، خوشه‌بندی مضامین و سازمان‌دهی آن‌ها در قالب مضامین اصلی و خرده مقوله‌ها است که دیدگاهی ساختاریافته از تجربیات زیسته و انگیزه‌های دانشجویان از انتخاب دانشگاه و تعامل پیچیده عوامل فردی، خانوادگی و نهادی در این انتخاب را مطرح می‌نماید.

۱. انگیزه‌های فردی

این مضمون به دلایل شخصی دانشجویان برای انتخاب دانشگاه که شامل: علاقه به رشته‌های خاص، نزدیکی جغرافیایی، محدودیت‌های ناشی از عملکرد تحصیلی دانشجویان و استقلال آن‌ها در انتخاب می‌باشند، اشاره دارد که نشان می‌دهد دانشجویان همواره تلاش می‌کنند با وجود موانع ساختاری و نهادی متعددی که سر راه آن‌ها قرار دارد (نظام کنکور و کسب رتبه بد) و دامنه انتخاب آن‌ها را محدود می‌نماید، انتخاب عقلانی داشته باشند. بطوری‌که منافع خود (تحصیل در رشته مورد علاقه، کاهش هزینه‌های مالی و زمانی خود و خانواده‌هایشان) را به حداکثر رسانده و در عین حال، هزینه‌های خود را بواسطه انتخاب درست (اجتناب از پشت کنکور ماندن، فرار از محرومیت، فرار از حرف و حدیث اطرافیان و...) کاهش دهند و بدین‌گونه بین محدودیت‌های ساختاری موجود و منافع فردی تعادل برقرار کرده و خود را با واقعیت سازگار نمایند. **آوا دانشجوی رشته مهندسی صنایع در این خصوص می‌گفت:** «دوست داشتم صنایع یا عمران در یک دانشگاه دولتی قبول شوم... انتخابی در کار نبود، چون با رتبه بدی که داشتم فقط می‌تونستم اینجا قبول شوم». این دلیل نشان‌دهنده انتخاب عقلانی محدود شده توسط رتبه کنکور از سوی آوا بوده است. همین‌طور **زهرا دانشجوی رشته شیمی** نیز در این باره گفت: «من بخاطر رشته‌ام به این دانشگاه اومدم؛ چون شیمی را دوست داشتم و نمی‌خواستم پشت کنکور بمانم». این

تصمیم نشان‌دهنده در اولویت بودن علاقه شخصی بر محدودیت گزینه‌های دانشگاهی پیش روی زهرا می‌باشد.

یکی دیگر از عوامل کلیدی دلایل فردی دانشجویان برای انتخاب دانشگاه کوثر بجنورد **"نزدیکی جغرافیایی دانشگاه به محل زندگی و کار"** آنان بوده است که منجر به کاهش هزینه‌های مالی، زمانی و افزایش آسودگی خاطر خانواده‌های دانشجویانی که محافظه‌کارتر بودند، شده است. **حدیث دانشجوی اسفراینی** در این مورد بیان می‌کرد: «راه نزدیک بود و دانشگاه در استان خودم بود و خانوادم هم خیالشون راحتتر بود»، **فاطمه دانشجوی رشته شیمی** در این رابطه اظهار داشت: «برایم مهم بود که دانشگاه به محل سکونت‌م نزدیک باشد و چون دانشگاه کوثر در شهر بجنورد بود و به کاشمر نزدیک بود آن را انتخاب کردم». این موضوع به‌ویژه برای دانشجویانی هم‌چون آوا که شاغل بودند، یا تمایلی به زندگی خوابگاهی نداشتند، از اهمیت زیادی برخوردار بود که باز هم می‌توان گفت: دانشجویان مایل بودند در این مورد هم عقلانی عمل کرده و دست به انتخاب گزینه‌ای بزنند که با انتخاب خود متضرر نشوند و عین حال شرایط خانوادگی و نظرات والدین خود را نیز در نظر می‌گرفتند. **"محدودیت‌های ناشی از عملکرد تحصیلی دانشجویان"** مانند: رتبه پایین کنکور و شانس قبولی اندک آن‌ها در دانشگاه‌های برتر نیز از جمله عواملی دیگری بود که بسیاری از دانشجویان را به سمت انتخاب دانشگاه کوثر سوق می‌داد. در این رابطه **زهرا دانشجوی رشته شیمی** می‌گفت: «چون رتبه‌ام بد شده بود؛ حدود سی هزار...، مجبور شدم پیام دانشگاه کوثر». این محدودیت‌ها نشان‌دهنده تأثیر ساختارهای نهادی (مانند سیستم کنکور) بر تصمیم‌گیری و انتخاب‌های فردی دانشجویان و محدود نمودن دایره انتخابشان بر خلاف میل آنان است، **فاطمه دانشجوی رشته جغرافیا** می‌گفت: «کوثر اولویت ۲۳ ام بود» که این امر نشان‌دهنده انتخاب اجباری به دلیل محدودیت‌های ناشی از فشار کنکور است که آن‌ها به انتخاب‌هایی سوق می‌دهد که شاید اولویت‌های اصلیشان نبوده است. هرچند، بسیاری از دانشجویان نیز ابراز داشتند که؛ کاملاً مستقل بدون دخالت نظر دیگران، از روی رغبت دانشگاه کوثر را انتخاب کردند. **حدیث دانشجوی رشته جغرافیا** می‌گفت: «کس خاصی روی انتخابم تأثیر نداشت... خودم تصمیم گیرنده بودم». **آوا هم با حدیث هم عقیده بود و می‌گفت:** «خودم این دانشگاه را انتخاب کردم، جز دانشگاه بجنورد و دانشگاه کوثر گزینه دیگه‌ای نبود... خانوادم تمایل داشتند دانشگاه راه دور انتخاب کنم اما با شناختی که از خودم داشتم می‌دانستم راه دور برام سخته» که می‌توان گفت: این استقلال نشان‌دهنده

خودآگاهی و شناخت آنان نسبت به حالات خودشان و توانمندی برخی از دانشجویان در مواجهه با محدودیت‌های ساختاری است که بر آن‌ها غلبه کرده و اجازه تحت شعاع قرار دادن خواسته‌هایشان را به واسطه عوامل ساختاری نمی‌دهند و خودشان شخصاً برای دانشگاه محل تحصیلشان تصمیم‌گیری می‌نمایند. "اعتبار دانشگاه دولتی" نیز برای بسیاری از دانشجویان، به‌ویژه در مقایسه با دانشگاه آزاد، یک عامل موثر در انتخاب آن‌ها بود. حدیث در این خصوص می‌گفت: «خب دانشگاه کوثر یک دانشگاه دولتی بود و نسبت به دانشگاه آزاد معتبرتر بود و شهریه‌ای هم نداشت».

۲. تأثیرات خانوادگی و اجتماعی

خانواده‌ها بواسطه عوامل متعددی از جمله: هنجارهای فرهنگی - مذهبی، حمایت و سرمایه اجتماعی، ملاحظات عقلانی، فشارها و انتظارات خانوادگی، سطح تحصیلات و میزان آگاهی‌شان می‌توانند در سازوکار انتخاب دانشگاه نقش‌آفرینی کنند. خانواده‌های مذهبی، با باورهای محافظه‌کارانه‌تر معمولاً مایلند تا دخترانشان را با ذکر دلایلی از جمله: "امنیت" یا "کاهش تعامل آن‌ها با جنس مخالف" به انتخاب دانشگاه تک‌جنسیتی ترغیب نمایند. زهرا می‌گفت: «خانواده من چون مذهبی هستند و نگران روابط و تعامل من با جنس مخالف در محیط‌های مختلط بودند، از انتخاب دانشگاه تک‌جنسیتی و قبولی من در آن بسیار خوشحال شدند و گفتند تنها انتخاب خوبی که در زندگی داشتی همین بود»، حمیده هم اظهار داشت: «خانواده من مذهبی هستند. آن‌ها گفتند: اولویت اولت دانشگاه کوثر (تک‌جنسیتی) باشه چون پدرم معتقد است؛ سنم کم است و در دانشگاه مختلط ممکن است وارد روابط دوستانه با جنس مخالف بشوم و شکست روحی بخورم». این موارد همگی حکایت از تأثیر هنجارهای فرهنگی و جنسیتی حاکم بر خانواده‌ها بر انتخاب دانشگاه است که نظریه‌پردازان فمینیستی بر آن انگشت گذاشته و آن را متغیری مهم تلقی می‌کنند. هم‌چنین خانواده‌ها می‌توانند از طریق حمایت‌های خود از جمله: عاطفی، مالی، مشاوره‌ای بر انتخاب نوع دانشگاه تأثیرگذار باشند. فاطمه دانشجوی ترکمن در این مورد گفت: «خانواده من با مشاوره‌هایی که به من دادند و گفتن که اگر دانشگاه تک‌جنسیتی را انتخاب کنم من را ساپورت مالی می‌کنند تا به دانشگاه بیایم، درس بخوانم. هم‌چنین در برابر حرف مردم و ازدواج نکردنم هم هوایم را دارند، همین من را در انتخابم مصمم‌تر کرد». حدیث و فاطمه هم در این زمینه می‌گفتند: «خانواده من ترجیح می‌دادند که دانشگاه نزدیک به محل زندگی

و در استان خودم را انتخاب کنم تا هم بتوانم رفت و آمد کنم و خوابگاهی نباشم که آن‌ها خیالشان راحت باشند و نگرانی از بابت دور بودنم نداشته باشند و از طرف دیگر هزینه کمتری هم داشته باشد». **فاطمه می‌گفت:** «خانواده من علاقمند بودند تا من دانشگاه را در شهری دورتر انتخاب کنم تا از نظر رفتاری اجتماعی‌تر بشوم و مستقل بشوم». آوا هم به جنبه دیگری از تاثیرگذاری خانواده بر انتخاب نوع دانشگاه اشاره کرد و گفت: «برخی از خانواده‌ها در شهر بجنورد به دلیل حساسیت‌های فرهنگی دختران را به سمت انتخاب دانشگاه تک‌جنسیتی می‌کشاند تا از هنجارهای اجتماعی محافظه‌کارانه تبعیت نمایند». **راحله هم در این رابطه بیان می‌کرد:** «خانواده من در مورد اینکه دانشگاه تک‌جنسیتی باشد یا مختلط، هیچ نظری ندادند و انتخاب نوع دانشگاه را به خودم واگذار کردند و گفتند: خودت بهتر می‌تونی تشخیص بدی کدام نوع دانشگاه برات بهتره». همان‌طور که در تجربه دانشجویان قابل مشاهده است؛ خانواده‌ها نسبت به انتخاب دانشگاه تک‌جنسیتی توسط دخترانشان بسته به ارزش‌های مذهبی - فرهنگی‌شان، سطح تحصیلات و آگاهی، میزان برخورداری از سرمایه‌های اجتماعی واکش‌های متفاوتی از خود نشان داده‌اند. بطوری که برخی مشارکت فعال داشته و کاملاً بر نوع انتخاب دانشگاه توسط آن‌ها تاثیرگذار بوده‌اند (تشویق به استقلال یا ترجیح دانشگاه تک‌جنسیتی)؛ برخی از خانواده‌ها بیش‌تر بر رشته تحصیلی، اعتبار دانشگاه و میزان پیشرفت دخترانشان تأکید داشته و در این موارد حمایت خود را اعلام کرده بودند و از این طریق بر انتخاب دانشگاه دخترانشان تأثیرگذار بوده‌اند اما؛ برخی از خانواده‌ها نیز هیچ مداخله‌ای نداشته و کاملاً منفعلانه عمل کرده و راه بی تفاوتی را در پیش گرفته و از این طریق زمینه انتخاب نا آگاهانه و نادرست و در نهایت نارضایتی دخترانشان را فراهم کردند. علاوه بر شرایط حاکم بر خانواده، **"هنجارها و فشارهای فرهنگی و اجتماعی حاکم بر جامعه محل زندگی"**، نیز می‌توانند انتخاب نوع دانشگاه توسط دانشجویان را تحت تأثیر قرار دهند. به طوری که تنوع در هنجارهای فرهنگی - اجتماعی جوامع محل زندگی دانشجویان به طور مستقیم یا غیرمستقیم بر انتخاب دانشگاه تأثیرگذار بوده است و نتایج متفاوتی را به همراه داشته است. آوا در این مورد به فشارهای اجتماعی در شهر بجنورد می‌گفت؛ برخی خانواده‌ها به دلیل نگرانی از تعاملات با جنس مخالف، دختران را به انتخاب دانشگاه‌های تک‌جنسیتی تشویق می‌کنند. او اظهار داشت: «حدود ۵۰ درصد دانشجویان دانشگاه کوثر به دلیل حساسیت‌های خانوادگی و هنجارهای محافظه‌کارانه محل زندگی خود این دانشگاه را انتخاب کرده‌اند». هم‌چنین،

فاطمه دختر روستایی از قوم ترکمن نیز اشاره کرد: «در محل زندگی‌اش، هنجارهای اجتماعی، ازدواج زودهنگام را بر تحصیل دختران ترجیح می‌دهند و دختران را به جای ادامه تحصیل و رفتن به دانشگاه به ازدواج تشویق می‌کنند و ازدواج را برای دختر یک ارزش در نظر می‌گیرند اما ادامه تحصیل ارزش چندانی برای دختر ندارد و زیاد تمایل به رفتن دختر به دانشگاه ندارند اما دانشگاه تک‌جنسیتی چون تا حدودی با معیارهای ارزشی و فرهنگی محل زندگیشان نزدیکی بیشتری دارد و از طرف دیگر به محل زندگی و سکونتشان نزدیک است تا حدودی انتخابی منطقی محسوب شده و پذیرش اجتماعی بالایی را دنبال دارد و به نوعی توجیهی برای کاهش قضاوت‌های اجتماعی محسوب می‌شود که شانس او مدن ما را به دانشگاه بیشتر می‌کند». این یافته دقیقاً دیدگاه فمینیست‌ها مبنی بر اینکه در جوامع محافظه کارانه معمولاً دختران بواسطه ساختارهای جنسیتی به فضای امن و محدود شده هدایت می‌شوند تا در برابر خطرات اجتماعی ناشی از تعاملات جنسیتی حفاظت شوند هم‌راستا است. **آرامدخت** نیز در این مورد می‌گفت: «در روستای ما درس خواندن و دانشگاه رفتن دختر کاملاً بی‌ارزش است و نگاه‌ها نسبت به آن منفی است. اطرافیانم من را سرزنش می‌کنند که دارم کارشناسی ارشد می‌خوانم و مدام می‌گویند خب که چی؟ درس برات خونه، زندگی و شوهر می‌شه؟ خاله‌هایم به من می‌گن: هر چقدر هم که درس بخوانی باز باید ازدواج کنی و خانم خونه باشی پس چرا خودت را اذیت می‌کنی؟ اما در نهایت چون اینجا تک‌جنسیتی بود و به شیروان نزدیک بود با هزار بدبختی توانستم پدرم را راضی کنم که درس را ادامه بدهم و ازدواج را به تاخیر بندازم، هرچند که الان من از نظر اطرافیانم یک دختر ترشیده و توسری‌خور محسوب می‌شوم» ولی **فاطمه** نظری کاملاً متفاوت با آرامدخت داشت و می‌گفت: «در کاشمر و همین‌طور در خانواده‌ام، دانشگاه رفتن یک ارزش است و خانواده‌ام مدام من را تشویق می‌کردن که خوب درس بخوانم تا در رشته خوبی در دانشگاه قبول شم و در آینده برای خودم فرد تاثیرگذاری در جامعه باشم اما فشارهای اجتماعی برای انتخاب دانشگاه تک‌جنسیتی به اعتماد خانواده به توانایی‌های اجتماعی دختران بستگی دارد که دخترانشان در انتخاب خود آزادانه عمل کنند یا مجبور به انتخاب شوند». این نوع یافته‌ها نشان از هنجارهای فرهنگی - اجتماعی متنوع و گاه متناقض در مناطق مختلف و در نتیجه تاثیرگذاری مختلف بر نوع انتخاب دانشجویان می‌باشد. بدین‌گونه که بسته به این‌که دانشجو متعلق به کدام منطقه و با چه نوع هنجارهای اجتماعی و فرهنگی حاکم باشد، ممکن است انتخاب متفاوتی داشته باشد.

۳. تعابیر و تفاسیر نسبت به آموزش تک‌جنسیتی

این مضمون به دیدگاه‌های دانشجویان درباره مزایا و معایب تحصیل در محیط تک‌جنسیتی و دانش‌پیشین آن‌ها درباره دانشگاه کوثر و تاثیر آن‌ها بر انتخاب یا عدم انتخاب می‌پردازد. "تصور مثبت دانشجویان نسبت به محیط تک‌جنسیتی" مبنی بر ایجاد فضای دوستانه و کاهش حواس‌پرتی اجتماعی برای دانشجویانی که بدنبال افزایش تمرکز بر درس و پیشرفت تحصیلی بودند از جمله عوامل موثر بر انتخابشان بوده است که؛ با نتایج تحقیقات پیشین از جمله بوس و همکاران (۲۰۱۶)؛ شمیردانوف (۲۰۱۹)؛ کونیسکی و هاروت (۲۰۲۲)؛ کلاول و فلانری (۲۰۲۳) و فرضی زاده و همکاران (۱۳۹۵) هم راستاست. کلاول و فلانری (۲۰۲۳) در تحقیق خود نشان دادند؛ خانواده‌هایی که بر پیشرفت تحصیلی فرزندان و پایبندی به اخلاق مذهبی آن‌ها تأکید می‌کنند تمایل بیشتری به انتخاب فضای تک‌جنسیتی برای فرزندان خود دارند و معتقد هستند چنین فضاهایی فرصت پیشرفت تحصیلی و تقویت اخلاق مذهبی را فراهم می‌نماید. هم‌چنین شمیردانوف (۲۰۱۹) نیز در تحقیق خود به وضعیت عاطفی و روحی دانشجویان در فضای تک‌جنسیتی و عملکرد تحصیلی آن‌ها می‌پردازد و نشان می‌دهد که این فضا با کاهش فشارهای جنسیتی و رقابت‌های ناسالم، مشارکت بیشتر دختران را تسهیل می‌کند و در نهایت منجر به افزایش توجه به دختران و تقویت اعتماد به نفس آن‌ها می‌شود اما راه‌حل اصلی را جدایی جنسیتی نمی‌داند بلکه معتقدند؛ باید محیطی برابرتر و دور از هیجان‌های جنسیتی مبتنی بر فرداستی مردان و فرودستی زنان ایجاد شود که بتواند اعتماد به نفس را بدون محدودیت‌های اجتماعی تقویت نماید. در تحقیق حاضر نیز دانشجویان ابراز می‌داشتند؛ حضور در فضای تک‌جنسیتی منجر به پیشرفت تحصیلی، تقویت اعتماد به نفس و... در آن‌ها می‌شود. برای مثال: **زهرا** می‌گفت: «در این دانشگاه دانشجویان می‌توانند راحت‌تر به درس بپردازند و کمتر دچار حواس‌پرتی می‌شن و این نکته برام مهم بود». **فاطمه** هم در این مورد ابراز می‌کرد: «من از دانشگاه کوثر انرژی خوب می‌گیرم و به نسبت دانشگاه‌های دیگه حاشیه‌ای نداره و می‌تونیم تمرکزمون را بذاریم روی درسمون». بسیاری از دانشجویان نیز به معایب محیط تک‌جنسیتی از جمله: محدودیت در مهارت‌های اجتماعی، به‌ویژه در تعامل با جنس مخالف، اشاره می‌کردند که چطور بر تجربه زیسته آن‌ها از این دانشگاه تاثیر گذار بوده و منجر به احساس پشیمانی آن‌ها از انتخابشان شده است چون تصور می‌کنند اعتماد به نفس آن‌ها در برخورد با جنس مخالف را کاهش داده است. مثلاً **آوا** در این رابطه

می‌گفت: «من اصلاً با دانشگاهی که تک‌جنسیتی است نمی‌تونم ارتباط برقرار کنم... من با خانم‌ها خیلی بد ارتباط می‌گیرم». زهرا نیز اظهار داشت: «در زمان کارآموزی متوجه شدم که اشتباه کردم... چون در دانشگاه کوثر همه خانم هستیم نتونستم یاد بگیرم در محیطی که جنس مخالف حضور دارد چطور صحبت کنم. مهسا نیز گفت: «من مخالف دانشگاه تک‌جنسیتی هستم چون آداب اجتماعی و معاشرتی که در دانشگاه‌های مختلط یاد می‌گیریم هیچ وقت نمی‌تونیم در اینجا یاد بگیریم». "دانش پیشین و سوءتفاهم‌ها نسبت به دانشگاه کوثر" نیز از جمله مواردی بود که گاهی زمینه انتخاب اشتباه و بدور از واقعیت را برای دانشجویان و خانواده‌هایشان فراهم کرده و در نهایت بر نگرش منفی آن‌ها نسبت به دانشگاه تک‌جنسیتی و در مواردی پشیمانی از انتخابشان را بدنبال داشت. زهرا می‌گفت: «هیچ شناختی از دانشگاه کوثر نداشتم فقط می‌دانستم تک‌جنسیتی و دولتی است». حدیث در این رابطه اظهار داشت: «هیچ شناختی از دانشگاه کوثر نداشتم. فقط می‌دونستم در بجنورد واقع است در حالی که خانوادم فکر می‌کنند وابسته به دانشگاه بجنورد است و نمی‌دانند دانشگاه مستقلی است و سطح علمی آن از دانشگاه بجنورد پایین‌تر است». زهرا نیز می‌گفت: «هیچ شناختی از قبل در مورد دانشگاه کوثر نداشتم و بنظرم بزرگترین معضل در تحصیل ما این بود که هیچ اطلاعاتی در مورد اینکه این دانشگاه خوابگاه ندارد در دفترچه انتخاب رشته سازمان سنجش درج نشده بود و همین موضوع من و خانوادم را ناراحت کرد».

۴. ویژگی‌های نهادهای دانشگاه کوثر و تجربه دانشجویان از آن

این مضمون به کیفیت خدمات آموزشی، امکانات و فعالیت‌های فوق‌برنامه دانشگاه کوثر و تأثیر آن‌ها بر تجربه دانشجویان می‌پردازد. بسیاری از دانشجویان از سطح علمی بالای اساتید در گروه‌های مختلف آموزشی احساس رضایت داشتند. اکثر دانشجویان از نبودن خوابگاه رسمی در داخل محوطه دانشگاه ابراز نارضایتی کردند. دانشگاه کوثر در حال حاضر فاقد خوابگاه مختص به خود است و دانشجویان از خوابگاه خودگردان با هزینه بالاتر استفاده می‌نمایند. زهرا می‌گفت: «سطح علمی اساتید خیلی بالاست. تحصیل کرده خارج از کشور هستند و خیلی خوب تدریس می‌کنند، استادم خانم دکتر سبحانی تاکنون چندین مرتبه جز دانشمندان یک درصد و دو درصد برتر جهان شده است». فاطمه هم می‌گفت: «بنظر من اساتید گروه جغرافیا این دانشگاه از بهترین استادهایی هستند که می‌تونستم داشته باشم و همشون سرآمد هستند و در استان دارای پست و موقعیت بالای اجتماعی و سیاسی هستند،

یکی از اساتیدم فرماندار شیروان و دیگری رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی خراسان رضوی است و این نشان می‌دهد آن‌ها علاوه بر اینکه جغرافی را خوب بلدند، مدیران شهری خوبی نیز هستند». با این حال، **زهرا** نیز از اساتید انتقاد کرد: «اساتید با اینکه اطلاعات زیادی دارند اما نمی‌توانند مطالب را خوب به ما منتقل کنند». کیفیت علمی اساتید یک نقطه قوت کلیدی بود، اما روش‌های تدریس برخی به دلیل عدم مهارت ارتباطی، تأثیر منفی بر یادگیری داشت. فرصت‌های پژوهشی که اساتید در اختیار دانشجویان قرار می‌دهند و آن‌ها را در نگارش مقاله، کتاب و انجام آزمایش‌های خود درگیر می‌کنند نیز به دانشجویان در برخی رشته‌ها کمک شایانی کرده و بر تجربه و احساس رضایت آن‌ها نسبت به انتخابشان موثر بوده است. برخی از دانشجویان نیز از تجربه خود از «مسائل زیرساختی و امکانات دانشگاه» گفتند و اشاره کردند؛ نبود خوابگاه و مشکلات حمل و نقل به دلیل دور بودن دانشگاه از مرکز شهر و عدم دسترسی به وسایل نقلیه از جمله: آژانس، تاکسی و... موجب ناراحتی آنان شده و آنها را نسبت به انتخابشان مردد کرده است. برای مثال: **زهرا** در این باره می‌گفت: «بزرگترین ایراد دانشگاه کوثر عدم وجود خوابگاه دولتی است... محیط اطراف دانشگاه بیابانی است و ما را برای حمل و نقل و جابه‌جایی با مشکل مواجه می‌کند». **فاطمه هم** اظهار داشت: «اولین ضعف این دانشگاه نبود خوابگاه برای دانشجویهاست که هزینه‌های تحصیلیمان را بیش‌تر می‌کند». **حدیث هم** اشاره کرد؛ برخی امکانات بهبود یافته‌اند: «خداروشکر تغذیه و خوابگاه بهتر شده است». مشکلات زیرساختی، به‌ویژه نبود خوابگاه در محوطه دانشگاه، تأثیر منفی بر تجربه دانشجویان، به‌ویژه غیربومی‌ها، داشت. بهبودهای اخیر در تغذیه و خوابگاه، رضایت نسبی را در بین دانشجویان ایجاد کرده بود. از جمله موارد دیگری که دانشجویان در طی صحبت‌های خود به آن اشاره کرده و آن را جز ویژگی‌های مثبت دانشگاه برمی‌شمردند؛ «برگزاری فعالیت‌های فرهنگی و فوق برنامه‌های متنوع ویژه دختران» بود که تا حدودی میزان رضایت آن‌ها از انتخابشان را بالاتر می‌برد. مثلاً؛ **حدیث می‌گفت**: «برنامه‌های فرهنگی در دانشگاه ما همیشه خیلی پویا برگزار می‌شوند، کانون‌ها و انجمن‌های علمی همیشه پای کار هستند و ما دانشجویها را به مشارکت دعوت می‌کنند و موجب ایجاد نشاط، تقویت حس همکاری و مفید بودن می‌شوند، تا کنون چندین مرتبه هم در جشنواره ملی حرکت، جریان و ... رتبه اول کشوری را بدست آورده‌ایم». **زهرا هم** اظهار داشت: «برنامه‌های فرهنگی و خارج از برنامه درسی دانشگاه خیلی خوب است». اما **زهرا دانشجوی رشته زیست‌شناسی**

انتقاد کرد: «امور فرهنگی دانشگاه فعالیت خوبی دارند ولی؛ در مورد ایده‌های دانشجویان به جز ایده‌های مذهبی در اغلب موارد دانشجو هیچ حمایتی از سمت دانشگاه نمی‌شود و به برنامه‌های فرهنگی در این دانشگاه خیلی بیش‌تر از برنامه‌های پژوهشی و رفاهی اهمیت داده می‌شود در موردی به جز امور فرهنگی اکثر اوقات از کمبود بودجه شکایت دارند و ما را همراهی نمی‌کنند». فعالیت‌های فرهنگی و ورزشی به رشد شخصی و افزایش میزان مشارکت دانشجویان کمک کرده و احساس همبستگی و نشاط را در دانشجویان تقویت نموده و بر میزان رضایت اثر مثبت داشته‌است اما در برخی موارد تمرکز بیش از حد بر مسائل مذهبی و فرهنگی باعث شده تا بعضی از دانشجویان احساس محدودیت و نارضایتی نمایند.

۵. تأثیر بلندمدت انتخاب دانشگاه کوثر بر اهداف و آینده شغلی و حرفه‌ای دانشجویان

این مضمون به تأثیر انتخاب و تحصیل در دانشگاه کوثر بر اهداف تحصیلی، حرفه‌ای و شخصی دانشجویان می‌پردازد و سعی دارد با توجه به آنچه که مشارکت‌کنندگان در تحقیق ابراز کرده‌اند ابعاد و جوانب مختلف آن و نحوه تأثیرگذاری بر این انتخاب را ارائه نماید.

"هم‌راستایی با اهداف تحصیلی و حرفه‌ای"، برخی دانشجویان در این مورد معتقد بودند؛ سطح کیفیت آموزشی که در دانشگاه به آنان ارائه می‌شود؛ می‌تواند در تحقق اهدافی که برای آینده شغلی و حرفه‌ای خود در نظر گرفته‌اند نقش داشته باشد. **حدیث می‌گفت:** «حضور در این دانشگاه خیلی به اهداف شغلی من کمک می‌کند چون وقتی وارد شدم از اساتید شنیدم که رشته جغرافیا بازار کار خوبی هم دارد». **راحله هم** اظهار داشت: «چون دانشگاه معتبری هست، رشته من (زبان انگلیسی) هم بازار کار خوبی دارد و اساتیدم خوبن و فک می‌کنم از نظر شغلی کمک می‌کنه». اما **فاطمه معتقد بود:** «رشته شیمی از نظر جایگاه شغلی و تحصیل در ایران موقعیت مناسبی ندارد». رشته‌هایی مانند جغرافیا با آموزش مهارت‌هایی مانند (GIS) از نظر شغلی امیدوارکننده بودند، اما رشته‌هایی مانند شیمی با محدودیت‌های بازار کار مواجه بودند، که بر انتظارات دانشجویان تأثیر گذاشت. **"رشد شخصی و مهارت‌های اجتماعی"**، محیط تک‌جنسیتی برای برخی باعث تقویت اعتماد به نفس شد. **حدیث** در این باره می‌گفت: «حضور در اینجا و دیدن دخترهایی با شرایط جسمی - روحی و فکری مثل خودم اعتماد به نفسم را بالاتر می‌برد». اما **زهرا** اظهار داشت: «در زمان کارآموزی متوجه شدم که... نتوانستم یاد بگیرم در محیطی که جنس مخالف

حضور دارد چطور صحبت کنم». **راحله هم** گفت: «من خودم زیاد اجتماعی و استرسیم و با دخترا راحتتر ارتباط می‌گیرم». محیط تک‌جنسیتی برای برخی دانشجویان حس راحتی و اعتماد به نفس در میان همسالان ایجاد کرد، اما برای دیگران مانع توسعه مهارت‌های اجتماعی لازم برای محیط‌های مختلط شد. **رضایت یا پشیمانی از انتخاب**، رضایت دانشجویان به عوامل مختلفی بستگی داشت. **فاطره می‌گفت**: «من خیلی راضیم و برای ارشد این دانشگاه یکی از الویت‌های من است». در مقابل، **زهرا** اظهار داشت: «اگر زمان به گذشته برمی‌گشت؛ من هیچ‌وقت دانشگاه کوثر را انتخاب نمی‌کردم». **مهسا می‌گفت**: «من خیلی علاقه‌ای به رشته دارم و بیشتر دوس داشتم پزشکی بخونم و تا الان این دانشگاه را به سختی تحمل کردم». رضایت به عواملی مانند کیفیت اساتید، نزدیکی به محل سکونت و هم‌راستایی با ارزش‌های خانوادگی بستگی داشت، در حالی‌که پشیمانی اغلب به دلیل مشکلات زیرساختی یا محدودیت‌های اجتماعی بود. تحلیل مضامین و مقوله‌های بدست آمده نشان می‌دهد؛ انتخاب دانشگاه کوثر تحت تأثیر ترکیبی از عوامل فردی و عوامل خانوادگی و اجتماعی صورت گرفته است. زیستن در فضای تک‌جنسیتی از نگاه دانشجویان در عین حال که مزایای زیادی از جمله: ایجاد محیطی امن، صمیمی و کاملاً متمرکز بر تحصیل و افزایش مهارت دختران و تربیت آنان برای جامعه‌ای سالم و شکوفا دارا بوده خالی از نقص (ضعف در تقویت مهارت‌های ارتباطات اجتماعی بویژه در برخورد با جنس مخالف و همین‌طور پاره‌ای از مسائل زیرساختی) نبوده است که بر تجربه از این فضا تأثیرگذار بوده و ممکن است انتخاب آنان را شکل دهد. تأثیر بلندمدت این دانشگاه بر اهداف دانشجویان به رشته تحصیلی، کیفیت آموزش و انتظارات شخصی بستگی داشت. برخی از تجربه خود راضی بودند، درحالی‌که دیگران به دلیل محدودیت‌ها و انتظارات برآورده‌نشده پشیمان بودند. خلاصه ماحصل آنچه تا کنون گفته شد در جدول شماره ۳ آورده شده است.

جدول ۳. دلایل ترجیح دانشگاه تک‌جنسیتی نسبت به دانشگاه مختلط

وجه تمایز	نقاط قوت دانشگاه تک‌جنسیتی (کوثر)	نقاط ضعف دانشگاه مختلط (از دیدگاه دانشجویان)
تمرکز تحصیلی و کاهش حواس‌پرتی	محیط تک‌جنسیتی امکان تمرکز بیشتر بر تحصیل را فراهم می‌کند، زیرا حواس‌پرتی ناشی از تعاملات با جنس مخالف کاهش می‌یابد. دانشجویان از فضای درس‌محور و بدون حاشیه‌های اجتماعی	در دانشگاه‌های مختلط، تعاملات با جنس مخالف می‌تواند حواس‌پرتی ایجاد کند و تمرکز بر تحصیل را کاهش دهد. برخی دانشجویان معتقد بودند که حضور پسران ممکن است با

وجه تمایز	نقاط قوت دانشگاه تک‌جنسیتی (کوثر)	نقاط ضعف دانشگاه مختلط (از دیدگاه دانشجویان)
	راضی بودند.	شوخی‌ها یا گفت‌وگوها باعث اختلال در کلاس شود.
راحتی در تعاملات و پوشش	فضای تک‌جنسیتی محیطی صمیمی‌تر و راحت‌تر برای تعاملات بین دانشجویان ایجاد می‌کند. دانشجویان از آزادی در پوشش، عدم فشار برای آرایش یا خودنمایی و راحتی در ارائه‌های کلاسی بدون استرس قضاوت شدن توسط جنس مخالف ابراز رضایت کردند.	در دانشگاه‌های مختلط، فشار برای رعایت ظاهر، آرایش یا پوشش خاص بیشتر است و دانشجویان ممکن است به دلیل قضاوت‌های ظاهری یا اجتماعی احساس ناراحتی کنند. ارائه در کلاس‌های مختلط نیز می‌تواند استرس‌زا باشد.
فضای صمیمی	دانشگاه تک‌جنسیتی فضایی شبیه به دبیرستان با روابط صمیمی‌تر و رفاقت بین دانشجویان ایجاد می‌کند. این محیط برای برخی دانشجویان حس امنیت و تعلق خاطر فراهم می‌کند.	در دانشگاه‌های مختلط، رقابت‌های ناسالم، حسادت یا حاشیه‌های اجتماعی ممکن است روابط بین دانشجویان را پیچیده‌تر کند، به‌ویژه برای دخترانی که احساس ناامنی می‌کنند.
امنیت و آسودگی خاطر خانواده‌ها	دانشگاه تک‌جنسیتی به دلیل محدود کردن تعامل با جنس مخالف، برای خانواده‌های محافظه‌کار احساس امنیت بیش‌تری ایجاد می‌کند. والدین نگران روابط ناسالم یا آسیب‌های عاطفی نیستند.	دانشگاه‌های مختلط از نظر برخی خانواده‌ها ممکن است خطرناک تلقی شوند، به‌ویژه به دلیل نگرانی از روابط عاطفی یا آسیب‌های روحی ناشی از تعاملات با جنس مخالف.
کاهش رقابت ظاهری	در محیط تک‌جنسیتی، دانشجویان کمتر به ظاهر خود اهمیت می‌دهند، زیرا نیازی به رقابت یا خودنمایی برای جنس مخالف نیست. این موضوع فشار اجتماعی مرتبط با ظاهر را کاهش می‌دهد.	در دانشگاه‌های مختلط، رقابت ظاهری بین دانشجویان (مانند تیپ، آرایش یا لباس) بیشتر است، که می‌تواند باعث حواس‌پرتی یا کاهش اعتماد به نفس شود.
فضای رقابتی سالم‌تر در تحصیل	برخی دانشجویان معتقد بودند که محیط تک‌جنسیتی فضای رقابتی سالم‌تری برای تحصیل ایجاد می‌کند، زیرا رقابت‌ها بیشتر بر اساس عملکرد تحصیلی است تا عوامل اجتماعی یا ظاهری.	در دانشگاه‌های مختلط، رقابت‌ها ممکن است به دلیل حضور جنس مخالف به حاشیه‌های اجتماعی یا روابط شخصی کشیده شود، که تمرکز تحصیلی را کاهش می‌دهد.

۶. نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش تصویری چندبعدی از انگیزه‌ها، چالش‌ها و پیامدهای انتخاب و تحصیل در محیط آموزشی تک‌جنسیتی ارائه می‌دهد. این تحلیل با بهره‌گیری از چارچوب مفهومی پژوهش شامل نظریه‌های سرمایه اجتماعی، فضای اجتماعی، فمینیستی، چانه‌زنی پدرسالارانه، انتخاب عقلانی و مبادله، بر تعامل پویای عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی و ساختاری مؤثر بر انتخاب دانشگاه تک‌جنسیتی توسط دانشجویان تأکید دارد. یافته‌های پژوهش پنج مضمون اصلی را به عنوان عوامل مؤثر بر انتخاب و تجربه دانشجویان شناسایی کرد: ۱. انگیزه‌های فردی دانشجویان؛ ۲. تأثیر عوامل خانوادگی و اجتماعی؛ ۳. تعابیر و تفاسیر دانشجویان از محیط تک‌جنسیتی؛ ۴. ویژگی‌های نهادی دانشگاه کوثر؛ ۵. تأثیر بلندمدت انتخاب و تحصیل در دانشگاه تک‌جنسیتی.

مضمون «انگیزه‌های فردی دانشجویان» نشان‌دهنده تأثیر عواملی مانند علاقه به رشته تحصیلی، رتبه پایین کنکور، نزدیکی دانشگاه به محل سکونت و کار بر انتخاب دانشجویان است که ادعای نظریه‌پردازان انتخاب عقلانی و نظریه مبادله مبنی بر تصمیم‌گیری بر اساس ارزیابی هزینه-فایده با توجه به عوامل ساختاری را تأیید می‌کند. دانشجویان با وجود محدودیت‌های ساختاری مانند عملکرد ضعیف در کنکور، رتبه پایین و محرومیت از شرکت در کنکور بعدی، با در نظر گرفتن تحصیل در رشته مورد علاقه، نزدیکی دانشگاه به محل سکونت و کار و...، انتخاب عقلانی کردند که رضایت نسبی آن‌ها را فراهم آورد. این یافته با نتایج پورخزایی و همکاران (۱۴۰۲) مبنی بر غلبه اولویت‌های شخصی مانند علاقه به رشته تحصیلی بر تک‌جنسیتی بودن محیط همخوانی دارد. با این حال، از دیدگاه فمینیستی، این محدودیت‌ها مکانیسمی برای بازتولید نابرابری‌های ساختاری است و دختران در جوامع سنتی به دلیل دسترسی نابرابر به منابع آموزشی به فضاهای «ایمن» تک‌جنسیتی هدایت می‌شوند که پتانسیل وجودی‌شان را محدود می‌کند. این مسئله خلأ مطالعات پیشین را نشان می‌دهد که نقش عوامل ساختاری را در بررسی‌های خود نادیده گرفته‌اند. مضمون «تأثیر عوامل خانوادگی و اجتماعی بر انتخاب دانشگاه» نقش سرمایه‌های اجتماعی مانند شبکه‌های هنجاری و حمایتی خانواده و جامعه را بر انتخاب دانشجویان نشان می‌دهد. خانواده‌های محافظه‌کار به دلیل هنجارهای فرهنگی از جمله نگرانی از تعاملات جنسیتی، دختران خود را روانه دانشگاه کوثر بجنورد با بافت قومی-مذهبی متنوع و موقعیت جغرافیایی استراتژیک می‌کنند که با آمار سند راهبردی دانشگاه کوثر (۱۴۰۲) مبنی بر ۱۸۲۱ دانشجوی غیربومی در برابر ۱۱۷۴ بومی تأیید می‌شود. با این حال، کمبود اطلاعات پیش از ورود مانند نبود خوابگاه یا تک‌جنسیتی بودن، به نارضایتی برخی منجر شده و ضرورت بهبود اطلاع‌رسانی در انتخاب رشته را برجسته می‌کند. این یافته با پژوهش ضرابی (۱۳۹۵) هم‌راستا است که خانواده‌ها از طریق کاهش فشارهای جنسیتی بر نگرش دختران نسبت به دانشگاه تک‌جنسیتی مؤثرند. فمینیست‌های لیبرال این انتخاب را استراتژی توانمندسازی زنان در برابر مردسالاری می‌دانند، اما فمینیست‌های انتقادی آن را تثبیت‌کننده تقسیم‌بندی‌های جنسیتی تلقی می‌کنند. همچنین فشارهای اجتماعی مانند ترس از قضاوت یا ازدواج زودهنگام با تحقیقات جهانی (بوس و همکاران، ۲۰۱۸؛ شیمردانوف، ۲۰۱۹) همسو است که محیط تک‌جنسیتی را مقاوم در برابر هنجارهای سنتی اما تضعیف‌کننده مهارت‌های تعاملی مختلط توصیف می‌کنند. این تحلیل بر ضرورت بررسی متغیرهای

واسطی مانند سطح تحصیلات خانواده‌ها تأکید دارد که در این پژوهش عامل کلیدی حمایت دانشجویان یا ایجاد محدودیت برای آنان بود.

مضمون «تعابیر و تفاسیر دانشجویان از محیط تک‌جنسیتی» نشان می‌دهد مزایایی مانند تمرکز تحصیلی، آزادی بیان، آسایش روانی، افزایش اعتماد به نفس و عزت نفس، در کنار معایبی همچون محدودیت مهارت‌های اجتماعی و کاهش فرصت‌های ازدواج، چگونه بر انتخاب دانشگاه کوثر مؤثر بوده و دوگانگی ذاتی آموزش تک‌جنسیتی را آشکار می‌سازد. این یافته با نتایج پورخزایی و همکاران (۱۴۰۲) و شیمردانوف (۲۰۱۹) در نقش مثبت دانشگاه تک‌جنسیتی بر آرامش روانی و عملکرد تحصیلی دانشجویان و با میلر (۱۹۹۳) و گودکایند (۲۰۱۳) در نقش منفی دانشگاه تک‌جنسیتی بر جامعه‌پذیری و تقویت کلیشه‌های جنسیتی همسو است. مضمون «ویژگی‌های نهادی دانشگاه» نشان می‌دهد مولفه‌هایی مانند کیفیت خدمات آموزشی، پژوهشی، دانشجویی و رفاهی، شهرت علمی هیئت علمی و فعالیت‌های فرهنگی ویژه بانوان به عنوان نقاط قوت دانشگاه کوثر، چگونه در برابر چالش‌های زیرساختی مانند نبود خوابگاه، بر تجربه زیسته دانشجویان از فضای تک‌جنسیتی و رضایت از انتخاب تأثیر مثبت می‌گذارد. این یافته نتایج باستانی (۱۳۷۷) مبنی بر پایین بودن سطح علمی دانشگاه‌های تک‌جنسیتی را رد می‌کند و نشان می‌دهد فرصت‌های پژوهشی اساتید و برنامه‌های مهارتی تخصصی برگزار شده در دانشگاه منجر به افزایش مشارکت دانشجویان در فعالیت‌های علمی، ارتقای اعتماد به نفس و عزت نفس و موفقیت بیشتر آن‌ها می‌شود. بدین ترتیب تأثیر محدودیت‌های تک‌جنسیتی کم‌رنگ می‌گردد. از دیدگاه انتخاب عقلانی، دانشجویان تجربه را مداوم ارزیابی و تصمیم‌های آینده را بازسازی می‌کنند، بنابراین این عوامل احساس پشیمانی را کاهش و رضایت را تقویت می‌نماید. در نهایت، مضمون «تأثیر بلندمدت انتخاب و تحصیل در دانشگاه تک‌جنسیتی بر اهداف حرفه‌ای و آینده شغلی دانشجویان» با یافته‌های رابینسون و همکاران (۲۰۲۱) همخوانی دارد که عملکرد تحصیلی را وابسته به متغیرهای واسط مانند حمایت خانوادگی و کیفیت منابع می‌داند.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد انتخاب دانشگاه کوثر حاصل عوامل ایجابی، انتظارات اجتماعی، خانوادگی و آرمان‌های فردی بوده است. بسیاری از دانشجویان با محدودیت‌هایی مانند رتبه پایین کنکور یا نزدیکی به محل سکونت مواجه بودند که احساس محدودیت اختیار را درونشان ایجاد می‌کرد. گویی؛ بخاطر این محدودیت‌ها به سمت انتخابی هدایت

شده بودند که کاملاً انتخاب خودشان نبوده است. از سوی دیگر تجربیات نشان می‌دهد؛ محیط تک‌جنسیتی احساسی دوگانه و گاه متناقض را در درون آنها بوجود آورده است از یک سو فضایی امن برای تمرکز تحصیلی و روابط صمیمی، از سوی دیگر محدودکننده روابط و ناکافی برای جامعه‌پذیری در محیط‌های مختلط آینده. این محیط «دیرستان‌گونه» آزادی بیان و مشارکت تحصیلی را تسهیل می‌کند اما نگرانی از تعامل با جنس مخالف (مانند لرزش صدا یا کاهش اعتماد به نفس) را بوجود می‌آورد. جنبه‌های مثبت دانشگاه شامل فضای صمیمی و اساتید متعهد است، در حالی که چالش‌هایی مانند نبود خوابگاه، حمل‌ونقل ضعیف و بی‌توجهی کارکنان ناامیدی را در آنها شکل می‌دهد. برای برخی گامی به سوی استقلال و برای برخی مانع رشد اجتماعی است. بنابراین انتخاب دانشگاه در فرآیندی سه‌مرحله‌ای شامل تصمیم‌گیری، سازگاری، تردید و بازنگری (رضایت یا پشیمانی) انجام می‌شود. ابتدا دانشجویان تحت شرایط ایجابی و محدودیت‌های عملکردی با اطلاعات کم تصمیم می‌گیرند. سپس با محیط حمایتی اما محدودکننده مواجه می‌شوند که تمرکز تحصیلی را تقویت و از حواس‌پرتی جلوگیری می‌نماید اما رشد تعاملی با محیط‌های مختلط را حمایت نمی‌کند طوری که دانشجو وقتی در ترم‌های آخر هنگام برای کارورزی یا سایر فعالیت‌ها به بیرون از دانشگاه مراجعه می‌نماید، متوجه ضعف خود در تعامل با جنس مخالف می‌شود و همین امر منجر به به تردید، نارضایتی و پشیمانی از انتخابش می‌شود. این تجربه تحت فشارهای خارجی و تنش‌های داخلی شکل گرفته و در چرخه سازگاری، ناامیدی، بازنگری و پشیمانی پیش می‌رود. بنابراین تجارب زیسته دانشجویان همچون سفری دوگانه بین احساس راحتی در محیطی صمیمی و محدودیت‌های فضای تک‌جنسیتی است. این تجربه بازتاب تحول اجتماعی ایران است؛ برخلاف گذشته، دانشجویان انتخاب را نه بر اساس جنسیتی بودن بلکه بر پایه عوامل ساختاری مانند رتبه کنکور، نزدیکی و هزینه کمتر توجیه می‌کنند. نظریه چانه‌زنی پدرسالارانه کاندیوتی بهترین تبیین را در این زمینه ارائه می‌نماید بدین صورت که دختران با پذیرش محدودیت‌های پیش‌روی خود، با ساختارهای مردسالارانه برای کسب فرصت تحصیل مذاکره و چانه زنی می‌کنند. این چانه‌زنی ضمن بازتولید قواعد سنتی، به تغییر تدریجی نقش‌های جنسیتی کمک می‌کند زیرا زنان تحصیل کرده هنجارها را به چالش می‌کشند و الگوهای توانمندسازی جدید ایجاد می‌کنند که برایشان بدون هزینه هم نیست و محدودیت‌های اجتماعی مانند ایجاد ضعف در مهارت‌های تعاملی رشد شخصی و حرفه‌ای را تحت تأثیر قرار می‌دهد که ضرورت بازنگری سیاست‌های آموزشی را نیز نشان می‌دهد.

بر اساس یافته‌های پژوهش، سیاست‌گذاران آموزشی باید در فرآیند انتخاب رشته، اطلاعات دقیق و شفاف درباره ویژگی‌ها و کارکردهای دانشگاه‌های تک‌جنسیتی به داوطلبان ارائه دهند تا تصمیم‌گیری آگاهانه و کاهش پشیمانی در میان دانشجویان و خانواده‌هایشان را به دنبال داشته باشد. علاوه بر این، تقویت زیرساخت‌ها شامل ایجاد خوابگاه‌های استاندارد دولتی، بهبود حمل‌ونقل و امکانات رفاهی رضایت دانشجویان غیربومی را افزایش و کیفیت تجربه تحصیلی را بهبود می‌بخشد. یافته‌ها بر طراحی برنامه‌های آموزشی و فوق‌برنامه برای تقویت مهارت‌های اجتماعی و آماده‌سازی برای محیط‌های کاری مختلط تأکید دارند. چنین مداخلاتی تعادل واقع‌بینانه میان مزایا و چالش‌های آموزش تک‌جنسیتی را ایجاد می‌کند.

این پژوهش برخلاف مطالعات پیشین که عمدتاً کلی به آموزش تک‌جنسیتی پرداخته‌اند، با رویکرد کیفی و تحلیل مضمون، تجربه‌های ذهنی و عینی دانشجویان را در بافت قومی-مذهبی خاص خراسان شمالی واکاوی کرده است. در نتیجه عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی مؤثر بر انتخاب و تحصیل در دانشگاه کوثر بجنورد شناسایی و پیشنهادهایی برای بهبود خدمات آموزشی و کاهش موانع تحصیلی دختران ارائه شد. پژوهش حاضر پیشنهاد می‌کند مطالعات آینده به صورت طولی پیامدهای بلندمدت تحصیل در دانشگاه‌های تک‌جنسیتی بر موفقیت شغلی و اجتماعی را بررسی کنند. همچنین مقایسه تجربیات دانشجویان تک‌جنسیتی و مختلط در مناطق مختلف به درک عمیق‌تر تأثیرات فرهنگی و منطقه‌ای کمک می‌کند. بررسی دیدگاه اساتید و مدیران نیز تصویری جامع‌تر از پویایی‌های آموزشی فراهم می‌سازد. در مجموع، دانشگاه کوثر بجنورد به عنوان نمادی از توانمندسازی زنان در چارچوب ارزش‌های اسلام-ایرانی، نقش مهمی در گسترش فرصت‌های آموزشی برای دختران به ویژه در مناطق سستی و محافظه‌کار ایفا می‌کند. با این حال، تحقق کامل ظرفیت‌های این الگو نیازمند توجه به چالش‌ها و ارتقای زیرساخت‌ها و برنامه‌های آموزشی است تا تجربه‌ای متعادل و توانمندساز فراهم شود. این تحولات نشان‌دهنده پیشرفت جامعه ایران در پذیرش گسترده تحصیل زنان و گشودن مسیرهای جدید برای عدالت جنسیتی است.

کتاب‌نامه

احمدی، بتول و همکاران (۱۳۹۲)، چارچوب نظری سلامت زنان ایران: مدل فرمهر، نشریه تحقیقات نظام سلامت حکیم (حکیم)، دوره ۱۶، شماره ۴: ۳۳۷-۳۴۸.

تأملی بر انگیزه‌ها و چالش‌های دانشجویان ... (معصومه عیدی و دیگران) ۱۳۵

اعظمی، موسی و همکاران (۱۳۹۷)، واکاوی سرمایه اجتماعی و اشتراک و تبادل دانش بین دانشجویان دختر در دانشگاه تک جنسیتی، *نشریه مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی*، دوره ۷، شماره ۱: ۸۶-۵۹

بلیکی، نورمن (۱۳۹۲)، *طراحی پژوهش‌های اجتماعی*، ترجمه حسن چاوشیان، تهران، نشر نی.
پورخزایی، سعیده و همکاران (۱۴۰۲)، مناسبات نظام آموزش عالی و جنسیت: تجربه زیسته در دانشگاه تک جنسیتی الزهرا، *فصلنامه مطالعات میان رشته‌ای در علوم انسانی*، ۱۵(۴) (پیاپی ۶۰): ۱۴۵-۱۶۹.

تنهایی، فهیمه و همکاران (۱۴۰۲)، *سند برنامه راهبردی دانشگاه کوثر*، انتشارات دانشگاه کوثر بجنورد.
خسروخواهر، فرهاد و قانع‌ی راد، محمد امین (۱۳۸۵)، نگاهی به عوامل فرهنگی افزایش ورود دختران به دانشگاه‌ها، *نشریه زن در توسعه و سیاست*، دوره ۴، شماره ۴ (پیاپی: ۱۶): صص ۱۱۵-۱۳۸.
راشدی، محسن (۱۴۰۲)، *نظریه مبادله اجتماعی (جورج و مننز)*، *پانزدهمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران*، اسفندماه، تهران.
رحیمی، زهرا و اعتدال، علیرضا (۱۴۰۰)، تفکیک جنسیت در دانشگاه فرهنگیان از نگاه دانشجو معلمان و استادان (مطالعه موردی: دانشگاه فرهنگیان یزد)، *دو فصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، سال ۱۲، شماره ۲۳: ۲۸۵-۲۶۹.

ریتزر، جورج (۱۳۷۴)، *نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، انتشارات علمی.

سیدمن، استیون (۱۳۸۶)، *کشاکش آرا در جامعه‌شناسی*، مترجم: هادی جلیلی، تهران، نشر نی.
ضرابی، آیتا (۱۳۹۵)، *عوامل اجتماعی موثر بر تغییر نگرش دانشجویان نشگاه الزهرا (س)*، به پدیده *تک‌جنسیتی*، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: دکتر سعید معدنی، دانشکده علوم اجتماعی، گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی.

عباسی، رسول و همکاران (۱۴۰۱)، *چارچوب ارزیابی عملکرد دانشگاه‌های تک جنسیتی بر اساس سند اسلامی شدن دانشگاه‌ها (مورد مطالعه: دانشگاه حضرت معصومه (س))*، *دوفصلنامه مدیریت در دانشگاه اسلامی*، دوره ۱۱، شماره ۱ (پیاپی ۲۳): ۳-۲۲.

فتحی، محمدرضا؛ کیامنش، علیرضا و جمهری، فرهاد (۱۳۹۷)، *بررسی و مقایسه عاملیت انسانی و مولفه‌های آن در میان دانشجویان دانشگاه فرهنگیان و دانشگاه دولتی*، *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، دوره ۱۷، شماره ۴ (پیاپی ۶۸): ۶۱-۹۰.

فرخی، میثم، اسدی، سیما (۱۴۰۲)، *انگیزه‌های خانواده‌های تهرانی از تحصیل دانشجویان دختر خود در دانشگاه‌های تک جنسیتی (مورد مطالعه: دانشکده رفاه)*، *فرهنگ در دانشگاه اسلامی*، دوره ۱۳، شماره ۱ (پیاپی ۴۶): ۳۵-۶۰.

- فرهادی (۱۳۹۳)، بررسی دیدگاه اساتید و دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت پیرامون موضوع تفکیک جنسی دانشگاه‌ها، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما: رضا زارعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی.
- فلاح، محمدرضا و همکاران (۱۴۰۱)، مدیریت در دانشگاه‌های تک‌جنسیتی به عنوان مصداق دانشگاه اسلامی، چالش‌ها و راهکارها، مدیریت در دانشگاه اسلامی، سال یازدهم، شماره ۱: ۲۳-۴۸.
- کرایب، یان (۱۳۹۱)، نظریه اجتماعی مدرن از پارسونز تا هابرماس، ترجمه: عباس مخبر، چاپ هفتم، تهران، نشر آگه.
- کشاوری، خدیجه و موسوی ویایه، فاطمه سادات (۱۴۰۳)، مطالعه جامعه‌شناختی فرایند انتخاب رشته دانشگاهی با تأکید بر بُعد جنسیت، پژوهش‌نامه زنان، دوره ۱۵، شماره ۴۷: ۹۵-۱۲۹.
- موسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی (۱۴۰۲)، زنان در آموزش عالی: از محرومیت تا سبقت/ رشد ۵۶ برابری دانشجویان و ۳۰ برابری استادان زن، برگرفته شده از: <https://irphe.ac.ir/content/4920/140211231> در تاریخ: ۱۴۰۴/۰۵/۲۱.
- موسوی هاشمی، سیده نیره (۱۳۹۸)، مقایسه تأثیر دانشگاه‌های تک‌جنسیتی، تفکیک جنسیتی و مختلط بر خودکارآمدی دانشجویان دختر، پنجمین کنفرانس ملی علوم انسانی و مطالعات مدیریت.

- Becker, G. S (1964), **Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education**. University of Chicago Press.
- Boas, F. (1940). **Race, Language, and Culture**. The Free Press.
- Clavel, J. G., & Flannery, D. (2023). Who Chooses Single Sex Schooling and Why? Evidence from Ireland. **Journal of School Choice**, 17(1), 103-117.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. **American Journal of Sociology**, 94, S95-S120.
- Goodkind, S. (2013). Single-sex Public Education for Low-income Youth of Color: A Critical Theoretical Review. **Sex Roles**, 69(7):393-402 .
- Lefebvre, Henry (1991) **The Production of Space**, Oxford, Blackwell
- Putnam, R. D. (1993). **Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy**. Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (2000). **Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community**. Simon & Schuster.
- Schmid, Christian (2008). Henri Lefebvre Theory of the production of space: Towards a three-dimensional dialectic. In: **Space, Difference, Everyday life**. Edited by K. Goonewardena, S. Kipfer, R. Milgrom & Ch. Schmid. London: Routledge.

تأملی بر انگیزه‌ها و چالش‌های دانشجویان ... (معصومه عیدی و دیگران) ۱۳۷

Sheymardanov, S. (2019). The analysis and research prospects of single-sex education. In Proceedings of the **5th International Conference on Education and Training Technologies**, pp. 4-7.

Robinson, D. B., Mitton, J., Hadley, G., & Kettley, M. (2021). **Single-sex education in the 21st century**: A 20-year scoping review of the literature. *Teaching and Teacher Education*, 106, 103462 .